

ECONOMISCH-STATISTISCHE BERICHTEN

UITGAVE VAN DE STICHTING HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

27 september 1967

52e jaargang, no. 2612

verschijnt wekelijks

COMMISSIE VAN REDACTIE:

L. H. Klaassen; H. W. Lambers; P. J. Montagne; J. Tinbergen; A. de Wit.

REDACTEUR-SECRETARIS:

A. de Wit.

ADJUNCT REDACTEUR-SECRETARIS:

P. A. de Ruiter.

COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

F. Collin; J. E. Mertens de Wilmars; J. van Tichelen; R. Vandeputte; A. J. Vlerick.

SECRETARIS COMMISSIE VAN ADVIES VOOR BELGIË:

J. Geluck.

A(ch) W(at) Z(ielig)

HET is al weer even geleden, dat ons land tot ver over zijn grenzen bekend was vanwege zijn loonpolitiek. Zoals, in de oudtijd, de koningin van Scheba naar Jeruzalem kwam om de wijsheid van koning Salomo te ervaren, kwamen tal van autoriteiten uit alle windstreken naar Den Haag om kennis te nemen van het Nederlandse loonpolitieke systeem. De glansrol werd daarbij vervuld door de Stichting van de Arbeid. Ontstaan in de bezettingstijd, toen nog echt in solidariteit werd geloofd, getooid met een wat vage maar wel romantische naam, sprak deze instelling tot de verbeelding van het grote publiek. Zij werd gezien als het symbool van de doorbreking van de klassenstrijd. De buitenlanders, die de Stichting bezochten, konden dan ook vol ontzag naar hun land terugkeren en daar rapporteren: de helft was ons niet aangezegd.

Maar alles is vergankelijk op dit ondermaanse. Evenals koning Nebukadnezar op het toppunt van zijn macht vanuit de daktuinen van zijn paleis neertuimelde tussen het vee op het veld, moest de Stichting van de Arbeid ervaren, dat op het moment dat het absolute hoogtepunt in haar carrière was bereikt: de Stichting als officieel aangewezen toetser van c.a.o.'s, de welvaart de solidariteitsgrondslag zodanig had aangetast, dat de zo kunstig opgebouwde loonpolitieke constructie ineenstortte. Sedertdien wordt in de Stichting nog wel over loonpolitiek gepraat, maar in feite niet meer aan loonpolitiek gedaan.

Het valt niet mee van een eenmaal vervulde glansrol afstand te doen. Wie eenmaal in de felle schijnwerpers van de publiciteit heeft gestaan, laat zich niet zo gemakkelijk op de achtergrond duwen. Zo hebben onlangs de twee voorzitters van de Stichting in een vraaggesprek gesteld, dat ook afgezien van de loonpolitiek de Stichting van de Arbeid nog altijd een groot goed is. Nu de Stichting niet meer belast is met de loonpolitiek, kunnen andere fundamentele vraagstukken als de planning op middellange termijn, de vermogens- en inkomensverdeling, de mobiliteit en opleiding van de werknemers, de werkgelegenheidspolitiek, de productiestructuur in ons land en dergelijke van de grond komen. Voorzeker een ambitieus programma. Maar wie weet wat voor verrassends er nog in de schoot van de toekomst verborgen ligt.

Al maakt één zwaluw dan nog geen zomer, een eerste proeve van hernieuwde Stichtingseensgezindheid is er al: in de vorm van een uitspraak over de Algemene Wet Zware Geneeskundige Risico's (A.W.Z.). Minister Roolvink heeft zich namelijk verstout voor te stellen het bedrijfsleven uit hoofde van de A.W.Z. te belasten met een premie van 0,2 pCt. Een dergelijke last kan dit bedrijfsleven echter onmogelijk dragen: de consequentie zou zijn, zo stelt de Stichting eensgezind, het in gevaar brengen van het in 1968 te voeren loonbeleid. Een voorwaar treffende bezorgdheid voor een beleids-onderdeel, waarvoor de Stichting zegt geen verantwoordelijkheid meer te kunnen dragen. Als oplossingen worden nu gesuggereerd: volledige afwenteling op de overheid — kennelijk met de gedachte dat wat de overheid financiert niet hoeft te worden betaald — of wel een vermindering van het verstrekkingspakket. Vooral dit tweede alternatief is er kenmerkend voor dat de solidariteitsgedachte, waaraan de Stichting van de Arbeid toch in wezen haar ontstaan heeft te danken, wel heel erg in de versukkeling is geraakt. Maar ja, de belanghebbenden bij de A.W.Z. zijn ook maar een beperkt aantal individuen; en enkelingen spelen in onze overgeorganiseerde maatschappij geen rol meer.

Voorburg.

Drs. P. G. RIDDER.

INHOUD

Drs. P. G. Ridder:

A(ch) W(at) Z(ielig) 955

Mr. H. Mobach:

Vereenvoudiging van de premieheffing voor de volksverzekeringen 956

H. Reinoud:

Zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek en technische achterstand .. 960

Mr. Dr. A. A. van Rhijn:

Vermogensaanwasdeling in Frankrijk 963

Mr. A. J. Deknatel:

Veranderingen in de samenstelling van de liquiditeitsmassa 966

Prof. Dr. C. D. Jongman:

Geld- en kapitaalmarkt ... 968

Mededelingen voor Economisten 969

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

Vereenvoudiging van de premieheffing voor de volksverzekeringen

DE wenselijkheid om tot vereenvoudiging van onze sociale wetgeving te komen is dit jaar bijzonder actueel geworden. In februari jl. deed Dr. Veldkamp de volksvertegenwoordiging de *Nota vereenvoudiging sociale wetgeving 1967* toekomen. Het kort daarna geformeerde Kabinet-De Jong maakte in de regeringsverklaring nadrukkelijk melding van het streven tot vereenvoudiging van de sociale wetten. In dit kader kan reeds worden genoemd de aan Dr. Veldkamp gegeven opdracht tot modernisering en codificatie van de sociale wetgeving. Voor het aspect van de premieheffing is van belang dat de discussies rond het in oktober 1966 gelanceerde plan-Hoefnagels op gang kwamen ¹⁾. Belangrijk en hoopgevend is ook dat aan de S.-E.R. advies is gevraagd over de mogelijkheid om voor alle takken van sociale verzekering te komen tot uniforme premies, waardoor bij de premie-invordering, die dan zou kunnen geschieden door de belastingadministratie, gewerkt zou kunnen worden met één uniform heffingspercentage voor de gehele sociale verzekering, geheven naar dezelfde grondslag als de loon- en inkomstenbelasting ²⁾.

In dit artikel wil ik trachten summier aan te geven hoe de zo gewenste vereenvoudiging zich zou kunnen voltrekken voor de zgn. volksverzekeringen (A.O.W., A.W.W. en A.K.W.). Zoals bekend, is de invordering van de premies opgedragen aan de rijksbelastingdienst. Hetzelfde zal het geval zijn met de nog niet in werking getreden Algemene Wet (bijzondere) Ziektekosten (A.W.Z.).

Eén aanslag I.B. en premieheffing

De beperking van het onderwerp sluit goed aan bij de in de genoemde Nota voorgestane aanpak. Afgewezen wordt daarin de wetenschappelijk aantrekkelijke weg om, uitgaande van een algemeen begrip sociale verzekering, alles wat daaronder valt in beginsel in aanmerking te laten komen voor de in gang te zetten arbeid. Gekozen wordt voor de weg, waarbij onderling samenhangende delen van de sociale wetgeving op de mogelijkheden van vereenvoudiging en eenmaking worden gezien ³⁾.

In het kader van deze pragmatische benadering past het dan ook de genoemde sociale wetten, die als volksverzekeringen een sterke samenhang vertonen, afzonderlijk te beschouwen. Bovendien geldt hier dat, indien vereenvoudiging van de volksverzekeringen op onoverkomelijke moeilijkheden zou stuiten, een verder doordenken wat betreft de ingevolge de overige sociale wetten te heffen premies bij voorbaat reeds als een uitzichtsloze zaak zou moeten worden gezien. Zo somber liggen de perspectieven naar mijn oordeel echter niet.

Ik acht het zelfs zeer wel mogelijk om, zonder budgettaire consequenties van enige importantie, het huidige stelsel van premieheffing wat betreft de volksverzekeringen te vervangen door een systeem, waarbij de premie gecombineerd met de inkomstenbelasting wordt geheven. De belastingplichtige, die tevens premieplichtige is, zou op zijn aanslagbiljet inkomstenbelasting tevens zijn bijdrage aan de volksverzekeringen vermeld moeten zien staan. Betaling door de belasting- en premieschuldige vindt plaats als ware het één aanslag.

Het belangrijkste beletsel voor een dergelijke ingreep is de thans bestaande onvolledige samenhang tussen de heffingsmaatstaven voor de loon- en inkomstenbelasting enerzijds en voor de premieheffing anderzijds. Wanneer de correlatie compleet zou worden gemaakt, bereikbaar door een aantal hoofdzakelijk technische wijzigingen in de fiscale en sociale wetgeving; acht ik het uitvoerbaar inkomstenbelasting en premie gezamenlijk te heffen. Er zou dan een situatie ontstaan, waarin de verschuldigde premie zonder meer valt af te leiden uit het belastbaar inkomen en de indeling in tariefgroepen voor de inkomstenbelasting, al naar gelang sprake is van een „loontrekkende” en een „zelfstandige”, zodat een coördinatie tabel kan worden opgesteld ⁴⁾.

De voordelen van een dergelijk heffingssysteem zijn evident. De contribuabelen, met name de minder draagkrachtigen, kunnen op eenvoudige wijze nagaan wat zij aan belasting en premie verschuldigd zijn. Loonadministraties kunnen worden vereenvoudigd. De perceptiekosten zullen dalen. De aanslagen premieheffing maken nu reeds 36 pCt. uit van het totaal der automatisch berekende aanslagen. Voor de inning van de premies is de Sociale Verzekeringsbank over 1966 meer dan f. 40 mln. verschuldigd aan de belastingdienst. Het moet ook boeiend zijn na te kunnen gaan hoe de fiscus, naast f. 8 mrd. loon- en inkomstenbelasting, nog f. 5 mrd. niet op de rijksbegroting voorkomende premies A.O.W./A.W.W./A.K.W. int.

Problemen m.b.t. één heffingsgrondslag

Daar verkoop van de huid moet worden voorafgegaan

¹⁾ Zie laatstelijk E.-S.B. van 5 juli 1967, no. 2600.

²⁾ Zie bijlage V: *Nota vereenvoudiging sociale wetgeving*, stuk no. 9026.

³⁾ Zie blz. 4 van de Nota onder aant. 2.

⁴⁾ Onder zelfstandige is in dit verband te verstaan de premieplichtige van wie de premie bij wijze van aanslag wordt geheven (art. 30, lid 1, A.O.W.); met loontrekkenden worden bedoeld de premieplichtigen van wie de premies bij wijze van inhouding worden geheven (art. 30, lid 2, A.O.W.).

(I. M.)

Met één aandeel **VEREENIGD BEZIT VAN**

door het schieten van de beer, zullen wij ons nu eerst bezig hebben te houden met de problemen die in het kader van de hier bepleite vereenvoudiging om een oplossing vragen. Deze problemen vallen voor een belangrijk deel samen met de verschillen tussen het belastbaar bedrag voor de inkomstenbelasting en het premie-inkomen voor de premieheffing⁵⁾. Het gaat er immers om deze heffingsgrondslagen aan elkaar gelijk te maken. Een inventarisatie levert de volgende opstelling op:

1. De kinderbijslag is inkomen voor de inkomstenbelasting, maar niet voor de premieheffing.
2. De invaliditeitsaftrek is voor de inkomstenbelasting een tariefreductie en voor de premieheffing een negatief bestanddeel van het premie-inkomen.
3. De premie vormt een aftrekpost voor de inkomstenbelasting, maar (uiteraard) niet voor de premieheffing.
4. De faciliteiten voor de werkende gehuwde vrouw gelden wel voor de inkomstenbelasting, maar niet voor de premieheffing.
5. Uitkeringen ingevolge de A.O.W. en A.W.W. zijn inkomen voor de inkomstenbelasting, maar niet voor de premieheffing.

Ad 1. De kinderbijslag.

Als een uitvoerbare vereenvoudiging, die maatschappelijk gezien geen verandering met zich brengt en geen of nagenoeg geen vermenging inhoudt van algemene middelen en sociale fondsen, zie ik de volgende combinatie van maatregelen:

- a. de kinderbijslag wordt niet langer tot het belastbaar inkomen gerekend;
- b. de faciliteit van de kinderaftrek wordt in principe zodanig beperkt, dat het netto voordeel van kinderbijslag en kinderaftrek (bij elk inkomen een jaarlijks vaststaand gegeven) geen wijziging ondergaat. De aanpassing van de kinderaftrek zou op basis van een voljaars-kinderbijslag kunnen plaatsvinden.

Dit is overigens niet de enig denkbare uitwerking. Maar ik wens slechts aan te tonen dat het zonder extra offers van de schatkist uitvoerbaar is door beperking van de faciliteit van de kinderaftrek de kinderbijslag belastingvrij uit te keren.

Er is echter nog het probleem van de zelfstandige, die voor het eerste en tweede kind veelal geen kinderbijslag ontvangt en voor wie een correctie op de kinderaftrek in zoverre niet gemotiveerd zou zijn. Voor deze groep zou het belastbaar inkomen forfaitair dienen te worden verminderd met het bedrag van de niet-genoten kinderbijslag, waardoor het effect van de lagere kinderaftrek is geneutraliseerd. Deze vermindering ware ook toe te passen voor de premieheffing, waarmee tevens een einde zou worden gemaakt aan een m.i. onvoldoende gerechtvaardigd verschil in behandeling met de loontrekkenden, voortvloeiende uit art. 26, lid 2, letters a en b, A.O.W. Het voert te ver dit nu nader uit te werken. Een probleem voor sommige loontrekkenden, samenhangend met art. 21 K.W.L. blijft thans eveneens onbesproken⁶⁾.

Ad 2. De invaliditeitsaftrek.

Het gaat hier slechts om de opheffing van een formeel verschil. Materieel wordt immers zowel in de inkomstenbelasting als in de premieheffing met de invaliditeitsaftrek rekening gehouden. Voor de inkomstenbelasting is sprake van een tariefreductie, terwijl in de premieheffing de aftrek voor de bepaling van het premie-inkomen een rol speelt. De eenvoudigste oplossing lijkt de invaliditeitsaftrek ook voor de inkomstenbelasting als een aftrekpost bij de bepaling van het belastbaar inkomen te aanvaarden, bijv. op gelijke voet als de aftrek wegens giften en buitengewone lasten. Hierdoor zou de invaliditeitsaftrek dus ook voor verliescompensatie in aanmerking komen. Of de faciliteit ook een rol moet spelen bij de bepaling van de zgn. aanslaggrens meen ik thans buiten bespreking te kunnen laten.

Ad 3. Aftrek premie als persoonlijke verplichting voor de inkomstenbelasting.

De premie-aftrek voor de inkomstenbelasting kan, na de aanpassingen sub 1 en 2, worden gemist, wanneer de belastingbesparing die premiebetaling biedt (bij elk inkomen in iedere tariefgroep een vaststaande grootte) wordt verdisconteerd in een lagere premie. De berekening zou bijv. kunnen plaatsvinden bij elk veelvoud van f. 30. Grotere sprongen lijken niet gewenst, omdat in dit systeem nu ook voor de premieheffing geldt dat voor inkomens tussen twee genoemde bedragen het laagste in de plaats treedt. Het „voordeel” dat de contribuabele ten deel valt, kan nu niet groter zijn dan 12,3 pCt. (percentage 1967) van f. 29, verminderd met de belastingbesparing door de premie-aftrek.

Bij het vervaardigen van de tabel zou bij elk daarin vermeld inkomen de belastingbesparing, die aftrek van de bijbehorende premie biedt, moeten worden afgetrokken van die premie. Afboeking van de belastingbesparing op de verschuldigde inkomstenbelasting lijkt niet gewenst, daar dan voor niet-premieplichtigen een aparte tabel inkomstenbelasting zou moeten worden gemaakt. Ten behoeve van 's Rijks schatkist en de Sociale Verzekeringsbank berekent de computer welke van de als belasting ingevorderde bedragen dienen te worden overgeboekt naar de diverse fondsen voor de sociale verzekering. Of men dit exact wenst te doen of door een jaarlijks geschatte dotatie is een kwestie van uitwerking.

Voor de belasting- en premieschuldige komt het er op neer dat hij op zijn aanslagbiljet als premie uitsluitend ziet aangemerkt het bedrag dat hij per saldo minder verschuldigd zou zijn wanneer hij niet premieplichtig was.

⁵⁾ Met opzet wordt niet gesproken van belastbaar inkomen. Met belastbaar bedrag wordt bedoeld het belastbaar inkomen, verminderd met de invaliditeitsaftrek en de aftrek werkende gehuwde vrouw, welke faciliteiten het karakter hebben van tariefreducties.

⁶⁾ Zie F. J. Fesevur in *Weekblad Fiscaal Recht*, no. 4737 van 28 januari 1965. Zijn uitwerking is o.m. anders, omdat kinderbijslag en kinderaftrek in 1964 nog niet volledig waren gecoordeerd.

Dit is trouwens ook de werkelijke premielast. Iemand die in 1967 ouder is dan 65 jaar en derhalve geen premie meer betaalt, bespaart immers bij een inkomen van bijv. f. 20.000 geen f. 1.728 (de maximum premie voor zelfstandigen in 1967), maar door het verloren gaan van de aftrekpost voor de inkomstenbelasting slechts 65 pCt. van dit bedrag (groep 2).

Intussen ontveins in mij niet dat dit aspect van de vereenvoudiging wellicht op politiek-psychologische bezwaren zal stuiten. Ik denk hierbij dan niet aan de genietters van hogere inkomens. Dat de netto premie (de premie volgens de bepalingen van de premieheffing min de belastingbesparing) bij inkomens boven de maximum grens waarover premie wordt geheven geleidelijk aan daalt ligt voor de hand. Over deze degressie is reeds veel geschreven. Het effect is bekend en bedoeld.

Moeilijker verteerbaar wordt dit heffingssysteem voor de minder draagkrachtigen. Doordat de benedengrens voor de zgn. beperkte invordering (art. 31 A.O.W.) al sinds 1962 niet meer parallel loopt met het belastingvrije minimum voor de inkomstenbelasting valt er voor genietters van kleine niet-looninkomens weinig of geen belasting te besparen. De netto premie is voor deze groep ongeveer gelijk aan de bruto premie. Wanneer nu in enig jaar het belastingvrije minimum wordt verhoogd, ziet degene die hiervan denkt te profiteren zijn premie automatisch verhoogd, omdat de mogelijkheid van belastingbesparing blijkt te zijn uitgevallen of beperkt.

Ik ken de theoretische argumenten ⁷⁾. Maar het effect, dat de overheid met de ene hand geeft en met de andere weer neemt, wordt nu wel zeer duidelijk zichtbaar. Daar in het huidige systeem, zij het versluierd, precies hetzelfde gebeurt, zijn de bezwaren uit een oogpunt van vereenvoudiging niet steekhoudend. Waarmede overigens niet gezegd wil zijn dat het huidige onevenwichtige verloop van de netto premie, als additionele last boven de inkomstenbelasting, bij de lagere inkomens als redelijk zou kunnen worden gekwalificeerd. Wellicht dat de onlangs ingestelde commissie ter bestudering van de premiedruk hier iets aan gaat doen. Waar het in dit kader primair om gaat is dat, indien men de inkomstenbelasting en de premie naar de geldende tarieven wil heffen, dit op eenvoudiger wijze kan worden gerealiseerd dan volgens het vigerende stelsel.

Ad 4. Aftrek werkende gehuwde vrouw.

De aftrek voor de werkende gehuwde vrouw heeft thans in de inkomstenbelasting het karakter van een tariefreductie. De facilititeit geldt niet voor de premieheffing. Ik ga nu voorbij aan de vraag of het — zowel uit vereenvoudigingsoogpunt als op andere gronden — niet gewenst zou zijn deze aftrek bij de bepaling van het belastbaar inkomen in aanmerking te nemen. Handhaving van de huidige regeling geeft in het bepleite heffingssysteem geen

moeilijkheden. Indien de aftrek werkende gehuwde vrouw van toepassing is, wordt uitsluitend de inkomstenbelasting bij een lager bedrag in de tabel afgelezen.

Ad 5. Uitkeringen A.O.W. en A.W.W.

Zijn er uitkeringen A.O.W. en A.W.W. in het inkomen begrepen (bij uitkeringen A.O.W. is er slechts hoogst zelden premieplicht), dan is sprake van een uitsluitend voor de premieheffing geldende tariefreductie en wordt derhalve alleen de verschuldigde premie bij een lager inkomen afgelezen. Daar het hier bijna steeds om voor ieder vaststaande bedragen gaat, is de praktische uitvoering eenvoudig.

Andere problemen-Ontwerp A.W.Z.

Met de hiervoor aangegeven gelijkmaking van de heffingsgrondslagen voor de inkomstenbelasting en de premieheffing zijn weliswaar niet alle, maar wel de belangrijkste hinderpalen die vereenvoudiging beletten, uit de weg geruimd. Natuurlijk zijn er nog verschillende technische problemen. Zo kennen we voor de premieheffing de voorschriften inzake herleiding van het premie-inkomen (art. 26, lid 5, A.O.W.), terwijl voor de inkomstenbelasting het zgn. belastingtijdvak met ingang van 1 januari 1965 is vervallen. Hier is dus een aanpassing noodzakelijk, waar ik nu niet verder op inga. Dan kan de genoemde coördinatie-tabel, die bij elk veelvoud van f. 30 de verschuldigde inkomstenbelasting vermeldt, alsmede de premie voor resp. „loontrekkenden” en „zelfstandigen”, moeilijkheden geven in de situatie dat zowel loon als neveninkomsten buiten loondienst worden genoten. Over die neveninkomsten is naar de geldende bepalingen, wanneer aan diverse voorwaarden is voldaan, zowel premie A.O.W./A.W.W. als premie A.K.W. verschuldigd. De mogelijke oplossingen hiervoor laat ik eveneens buiten bespreking.

Wel zou ik nog enkele kanttekeningen willen maken bij de nog niet in werking getreden Algemene Wet (bijzondere) Ziektekosten (A.W.Z.), waarvoor de premieheffing eveneens zal worden opgedragen aan de belastingdienst. Het valt uiteraard niet te verwonderen dat de premieheffing A.W.Z. allerminst aansluit bij de hiervoor ontwikkelde vereenvoudigingsgedachte. Maar ook los daarvan valt het te betreuren dat de samenhang met de overige volksverzekeringen is verbroken, doordat nu ook de bejaarden, zij het uitsluitend wat betreft de A.W.Z., met de premieheffing te maken krijgen (zie naschrift). Men zou ook kunnen zeggen: weer een nieuw genre aanslagen, waarvoor bij de contribuabele, die het te betalen bedrag veelal niet kan naspeuren, weinig begrip zal bestaan.

Maar er is nog een aspect. W. J. van Bijsterveld brengt in zijn beschouwing *Automatisering in de belastingdienst* de

⁷⁾ Zie bijv. *Handelingen Tweede Kamer*, 28 juni 1961, blz. 4234.

(I.M.)

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG IN **Interunie**

BELEG INTERNATIONAAL

BELEG INTERNATIONAAL

N.V. Internationale Beleggings Unie „Interunie”, Postbus 617, Den Haag

vele soorten te berekenen aanslagen als volgt ter sprake ⁸⁾:

„Voor de inkomstenbelasting geldt nog weer een andere opzet dan voor de premieheffing. Ziet men deze berekeningen dan is het op het eerste oog niet zo eenvoudig zich te realiseren dat dit allemaal nodig is om het fiscale rechtsgevoel te bevredigen! Hoe dit ook zij, de belastingdienst zucht wel onder de uitvoering en de gedachte heeft bepaald wel post gevat, dat de grens van het mogelijke zo ongeveer is bereikt”.

Toch ziet het er naar uit dat de belastingdienst de grenzen opnieuw zal moeten verleggen. Vormen de aanslagen premieheffing, zoals reeds opgemerkt, nu reeds 36 pCt. van het totaal der door het rekencentrum geproduceerde aanslagen, dit aantal zal verdere uitbreiding ondergaan wanneer nu ook de bejaarden in de premieheffing worden betrokken. Een aanslag in de A.W.Z. zal worden opgelegd, wanneer buiten het inkomen waarover een ander premieplichtig is (A.O.W.-uitkering en pensioen) nog meer dan f. 1.000 andere inkomsten worden genoten (opbrengst onroerend goed, spaarbankrente, bijverdiensten e.d.). De genoemde f. 1.000 moet worden gezien als een grens, gesteld ter voorkoming van te kleine aanslagen (zie naschrift). Zowel de betaalde als de verhaalde premie mogen weer als persoonlijke verplichting worden afgetrokken. Hopelijk zal de fiscus er ambtshalve goed op letten dat de aftrek ook werkelijk plaatsvindt. Het aantal bejaarden dat het aangiftebiljet inkomstenbelasting invult naar de inzichten van de ontwerper is relatief nog geringer dan bij de overige belastingplichtigen.

De voorgestelde regeling sterkt mij, zowel uit een oogpunt van eenvoud als van juiste verdeling van lasten, in de overtuiging dat het zaak is zo spoedig mogelijk, na gelijkmaking van heffingsgrondslagen voor inkomstenbelasting en premieheffing, te komen tot een bij het inkomen behorende redelijk geachte totale-bijdrage in de volksverzekeringen voor „loontrekkenden”, „zelfstandigen” en kennelijk nu ook „bejaarden”.

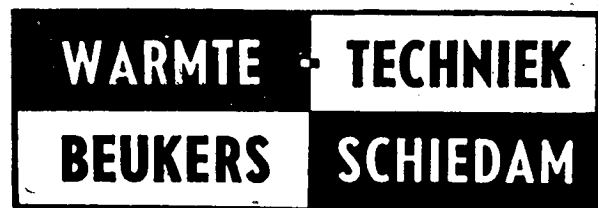
Slot

IK moge samenvattend nog de aandacht vestigen op de volgende aspecten van de voorgestane vereenvoudiging.

De uitvoering is in principe mogelijk zonder budgettaire consequenties van enige omvang. Wel wordt onder de benaming premie een lager bedrag geheven dan thans, maar daar staat een hogere belastingopbrengst tegenover. Bovendien kan veel nauwkeuriger dan thans worden nagegaan in hoeverre de sociale verzekering in feite uit de algemene middelen wordt gefinancierd. Deze nauwkeuriger vaststelling is o.m. gewenst, omdat in de E.E.G.-landen de overheidsbijdrage in de financiering van de sociale verzekering nogal uiteenloopt.

Nog belangrijker dan de besparing op perceptiekosten bij de overheid is het vervallen van de verschillende werkingen van de kinderbijslag in de loonadministratie. Dit betekent meer dan een financiële besparing.

De contribuabelen, met name de minst draagkrachtigen, kunnen nagaan wat zij bij een gegeven inkomen aan belasting en premie verschuldigd zijn. Thans verkeren vele lage inkomentrekkers (bijv. kleine zelfstandigen, studenten met studiebeurzen en bijverdiensten) in de omstandigheid dat zij de verschuldigde premie niet kunnen berekenen. Noch de toelichting op het aangiftebiljet inkomstenbelasting, noch de overigens voortreffelijke *Kleine Gids* verschaffen informatie over de herleiding van belastbaar inkomen tot premie-inkomen. Ook tabellen, waarin de grenzen tussen premievrij minimum en volledige premiebetaling zouden moeten zijn verwerkt, ontbreken. Het tarief is slechts te berekenen aan de hand van voor de leek

(I.M.)

ontoegankelijke vakliteratuur. Beëindiging van deze situatie is temeer noodzakelijk, omdat voor de lage inkomentrekker de premieheffing hoofdzaak en de inkomstenbelasting bijzaak is.

Ik ben mij ervan bewust dat het totaal van wat hier als zuiver technische wijzigingen in de wetgeving wordt geïntroduceerd (lastenverschuivingen behoeven niet of nagenoeg niet plaats te vinden) de mogelijkheid van meer structurele herzieningen in zich bergt. Dit pleit naar mijn oordeel slechts voor de ingeslagen denkrichting, die beoogt het totaal van belasting en premie door verwijdering van allerlei versluiserende effecten op eenvoudiger wijze te heffen. Juist voor de oordeelsvorming inzake bijv. het draagkrachtelement in de premieheffing en de solidariteitsbijdrage van de genietters van hogere inkomens, is het van veel belang dat deze op basis van zo duidelijk mogelijke gegevens tot stand komt. Dit kan ook de verhouding overheid-burger slechts ten goede komen.

Naschrift.

Eerst nadat dit artikel was geschreven nam ik kennis van het herziene regeringsstandpunt inzake de premieheffing bij bejaarden. Volgens de vierde nota van wijzigingen (stuk 8457, no. 16) meent de regering voorshands te moeten afzien van het heffen van premie A.W.Z. van personen van 65 jaar of ouder. Gezien het geringe heffingspercentage (dit zal in plaats van 2½ nog maar rond 0,2 bedragen) zouden de perceptiekosten te hoog worden. De bepalingen omtrent de premieheffing van bejaarden blijven dus wel in de wet staan; alleen de inwerkingtreding wordt opgeschort. Er wordt ook nog een wijziging in voorgesteld. De vrijstelling voor niet aan inhouding onderworpen inkomen ad f. 1.000 komt te vervallen. In plaats daarvan zal geen aanslag worden vastgesteld wanneer de premie niet meer dan f. 25 bedraagt. Bij stijging van het premiepercentage zal de bejaarde t.z.t. dus het bedrag aan neveninkomsten, waarover geen premie verschuldigd is, automatisch zien dalen.

De regering deelt voorts nog mede dat in overleg met de Ziekenfondsraad te zijner tijd zal worden gezien wanneer het juiste moment is aangebroken om de bejaarden in de premieheffing te betrekken. Het valt niet moeilijk in te zien wanneer dit „juiste moment” geacht kan worden te zijn aangebroken. Als de premie — hetzij door stijging van het kostenpeil, hetzij door een uitbreiding van het voorzieningspakket of door een combinatie van deze factoren — voldoende interessant is om geïnd te worden, zullen ook de bejaarden in de premieheffing worden betrokken. Ik meen mijn in het artikel geuite bezwaren dan ook te moeten handhaven.

Pijnacker.

Mr. H. MOBACH.

⁸⁾ Zie *Automatisering en overheid* (Marka-boeken); bijdrage „Automatisering in de belastingdienst” door W. J. van Bijsterveld, blz. 49.

Zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek en technische achterstand

Het verband tussen zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek

IN binnen- en buitenland komt men de laatste jaren herhaaldelijk beschouwingen tegen over het verband tussen zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek. Met zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek wordt dan bedoeld het onderzoek betrekking hebbende op vermeerdering van kennis en inzicht, met toegepast onderzoek het speurwerk gericht op het verkrijgen van alternatieve mogelijkheden voor nieuwe of verbeterde produktiemethoden en produkten en dat na eventueel gemaakte keuze(n)¹⁾ gevolgd wordt door ontwikkelingswerk, dat weer de voorfase voor de eigenlijke produktie is²⁾.

Het eerstgenoemd onderzoek geschiedt in ons land overwegend in het kader van universiteiten en daarmee gelieerde instituten, het tweede voornamelijk binnen de bedrijven en in beperkte mate bij speciale instellingen zoals T.N.O., Reactorcentrum, Kema e.d. Als een „trait d'union" tussen beide kan het wetenschappelijk onderwijs worden gezien.

Het verband tussen zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek is niet alleen een academisch vraagstuk. De verdeling van „schaarse" middelen en mankracht over beide sectoren — waarbij overheidsuitgaven voor onderzoek en onderwijs een rol van betekenis spelen — is zowel van belang voor het wetenschapsniveau en de welvaart in het algemeen als voor het bijzondere vraagstuk van de technische achterstand van Europa t.o.v. de Verenigde Staten.

Als concreet voorbeeld van dit laatste wordt gewezen op het verschijnsel, dat industrieën in West-Europa de laatste jaren aanmerkelijke bedragen uit de overheidskas ontvangen of andere vormen van overheidssteun genieten voor hun research en ontwikkelingsactiviteiten en dat de aandrang tot een dergelijke steunverlening, met verwijzing naar de „technological gap" tussen de Verenigde Staten en Europa, toeneemt. Alleen reeds voor teun aan de computerindustrie verstrekte de Duitse regering kortgeleden een (eerste?) bijdrage van DM 300 mln.; in Engeland en Frankrijk is de wijze van bijstand voor deze industrietak gevarieerd³⁾, maar in geld uitgedrukt zeker niet minder. In verband hiermede is deze gehele materie een belangrijke zaak, ook van praktische politiek, geworden.

Toelichting van het probleem

De opvattingen over de samenhang tussen beide wetenschapsectoren zijn controversieel. Over de indirecte betrekkingen van het zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek voor het toegepaste onderzoek is vrijwel nergens verschil van mening; het probleem gaat over het directe verband en de consequenties daarvan. Een en ander wordt hieronder toegelicht aan de hand van de opvattingen van de Speurwerkcommissie van de Nederlandse Maatschappij voor Nijverheid en Handel en die van een tweetal gezaghebbende figuren uit de Verenigde Staten en Engeland.

Van deze deskundige speurwerkcommissie (voorzitter Ir. Th. P. Tromp) is dezer dagen een lezenswaard rapport verschenen onder de titel *Het industriële onderzoek- en ontwikkelingswerk in Nederland*^{*}. Het rapport loopt uit op een pleidooi voor het gebruiken van reeds bestaande technische kennis en het verlenen van overheidssteun door het plaatsen van ontwikkelingsopdrachten aan de industrie, vooral in het bestek van de eigen activiteiten van de overheid. Een voor de industrie uitermate belangrijke bijdrage van de overheid tot het onderzoek- en ontwikkelingswerk ziet de commissie voorts in de onderwijssector (samenvatting blz. 11).

De doelstelling van het technisch industrieel onderzoek- en ontwikkelingswerk wordt in het rapport omschreven als „het verkrijgen van technisch nieuwe of wezenlijk vernieuwde werkwijzen of produkten, die economisch aantrekkelijk zijn. Daarom heeft de commissie zowel zuiver natuurwetenschappelijke research als economische research, gegeven hun andere doelstelling, als zodanig buiten beschouwing gelaten". Zij bleef zich echter „ten volle bewust welk een machtig hulpmiddel kennis is tot het bereiken van de doelstelling van het industriële onderzoek- en ontwikkelingswerk" (blz. 13). Gaat de commissie dus niet op zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek in, zij maakt terzake wel een aantal opmerkingen.

Ten aanzien van gedachten over een direct verband tussen zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek staat de commissie afwijzend, zoals uit het volgende citaat blijkt: „In de discussie over deze ‚technologische gap' tussen West-Europa en de V.S. wordt vaak het zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek in ons tijdsbestek in West-Europa betrokken. Naar het oordeel van de commissie is er voor het leggen van een dergelijk verband geen reden" (blz. 36). Als argumenten voert zij daartoe aan:

1. het technische kennis en de uitbreiding daarvan is eenszins alleen afhankelijk van de vooruitgang van natuurwetenschappelijke kennis op datzelfde moment omdat de techniek ook ruim kan putten uit vroeger natuurwetenschappelijke kennis;

2. het internationale karakter en de toegankelijkheid van de natuurwetenschappen en techniek betekenen dat het gebruik ervan meer afhankelijk is van de initiatieven van de betreffende man of organisatie dan van zijn geografische plaatsing.

Het rapport noemt ter adstructie van een en ander, dat „de explosieve groei van natuurwetenschappelijke kennis in de eerste dertig jaar van deze eeuw, die zo sterk geconcentreerd was in West-Europa, dan ook geenszins tot gevolg heeft gehad dat in diezelfde of de daarop volgende

* Zie ook *E.-S.B.* van 13 september jl., blz. 911-913.

¹⁾ Het percentage onderzoeken dat geen technisch-economisch resultaat oplevert is vrij groot.

²⁾ Bedacht dient te worden dat deze onderscheidingen tot zekere hoogte arbitrair zijn.

³⁾ In Engeland is o.m. het hoger onderwijs er ook direct bij betrokken.

periode de techniek in ons gedeelte van de wereld een snellere vooruitgang boekte dan bijv. in de V.S." Gezien de geheel andere omstandigheden in die tijd heeft dit voorbeeld naar mijn mening weinig overtuigingskracht. De eerder genoemde twee argumenten hebben m.i. wel een zekere waarde, maar mogen toch niet verabsoluteerd worden. Vooral niet wanneer in aanmerking wordt genomen dat onze kennis omtrent de determinanten van uitvinding, vernieuwing en groei en daarmee ook van de mogelijkheden om die te beïnvloeden, nog beperkt is.

Een Panel on Invention and Innovation, benoemd door President Johnson om na te gaan wat de regering kan doen om het klimaat voor de technische vooruitgang te stimuleren, kwam tot de conclusie: „The lack of objective data, in or out of government, on the innovative process in general and the technologically based firm in particular, is symptomatic of a very serious deficiency in our thinking regarding technological innovation”⁴⁾.

Een veel nauwer, directer en actueler samenhang tussen zuiver en toegepast natuurwetenschappelijk onderzoek dan de speurwerkcommissie, ziet J. R. Killian Jr., chairman van het befaamde „Massachusetts Institute of Technology” (Cambridge, Mass., Verenigde Staten), dat in tal van discussies over de technologische kloof tussen de Verenigde Staten en Europa ten tonele wordt gevoerd. In 1960 presenteerde hij op het XIIth International Congress of Scientific Management (CIOS-Congres) in Australië een interessant referaat: *Management of Research — The growing edge of innovation*. Hij onderscheidt basic research, applied research en development. Basic research is onderzoek gericht op nieuw weten en begrip, applied research betreft de eerste pogingen om wetenschap in technische toepassingsmogelijkheden om te zetten, development het weloverwogen ontwerpen van een verhandelbaar produkt⁵⁾.

In het samenspel tussen wetenschap en techniek is nu naar zijn mening het zuiver wetenschappelijk onderzoek een achtergebleven gebied geworden. De aandacht zowel van de overheid als van de industrie ligt dicht bij het *ontwikkelingseinde* dan bij het *basisonderzoekdele* van het spectrum:

„It frequently proves true that the design of „things” is handicapped at every turn by lack of basic knowledge and by the absence of a critical analysis of what it is possible to create with the knowledge available. While difficult to prove, there is little doubt that a more vigorous support of basic research — and analytical engineering — over the past decade would now be paying rich dividends in making „things” easier and less costly to develop”.

Dat in de Verenigde Staten het accent sterk op toegepast onderzoek en ontwikkeling ligt houdt vermoedelijk verband met de enorme onderzoek- en ontwikkelingsopdrachten aan de industrie voor defensie en ruimtevaart.

Interessant is nu dat Killian in het hoofdstuk „Environmental factors essential to innovation”, waarvan hij noemt tradities en houdingen van gemeenschappen, overheids-politiek en de kwaliteit en oriëntering van het onderwijs, een overzicht geeft van de Nobelprijzen „in science” van

1901 tot 1958. Bijgewerkt en gecorrigeerd tot 1966 ziet dit er als volgt uit:

*Nobel prizes in science (physics and chemistry)*⁶⁾

(expressed in per cent)

Nation	1901/ 1910	1911/ 1920	1921/ 1930	1931/ 1940	1941/ 1950	1951/ 1960	1961/ 1966
United Kingdom	17	17	23	18	21	21	14
Germany	33	39	32	23	16	6	14
France	21	22	9	9	—	—	5
United States	4	5	9	23	37	46	43
USSR	—	—	—	—	—	12	14
Other Nations	25	17	27	27	26	15	10

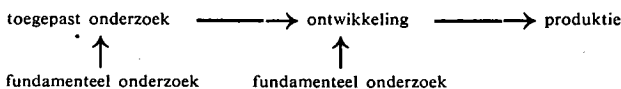
Hij ziet het toekennen van Nobelprijzen als een gedeeltelijke erkenning (partial evidence) van de relatieve wetenschappelijke kracht van naties. Klaarblijkelijk is de sterke toeneming van de kracht van de Verenigde Staten te dien aanzien — voor zover Nobelprijzen daaromtrent een indicatie zijn — gezien zijn bovenvermelde beschouwingen over de „ondervoede” zuivere wetenschap in zijn land nog onvoldoende⁷⁾. Mogelijk heeft de snelle opkomst van de Russische wetenschap, zoals die ook blijkt uit de toekenning van Nobelprijzen in de laatste decennien, zijn oordeel ter zake beïnvloed. Killian noemt, gelijk bovenvermeld, o.a. de overheidspolitiek en de oriëntering en kwaliteit van het onderwijs als mede bepalende factoren voor de technische vooruitgang.

In verband daarmee trekt een recente beschouwing van Sir Maurice Dean, Permanent Secretary van het Engelse „Ministry of Technology”, de aandacht. Deze komt voor in het blad *Public Administration* (voorjaar 1966,

⁴⁾ *Fortune*, Vol. LXXVI, no. 2, augustus 1967, blz. 136.

⁵⁾ „This phrase, „research and development”, is an elastic term that covers a continuous spectrum of activities which encompass basic research (research for new knowledge and understanding), applied research and exploratory development (early efforts to convert science into technology), and finally, development itself (the calculated effort to design and build something new and useful)”.

De commissie volgt, ten einde zich bij de bestaande terminologie aan te sluiten, een soortgelijke onderscheiding hoewel zij die in feite niet erg gelukkig vindt. Zij geeft, wat de toepassing aangaat, klaarblijkelijk de voorkeur aan „industriële onderzoek- en ontwikkelingswerk”. Ook heeft zij bezwaren tegen de uitdrukking „fundamenteel onderzoek”, dat zij omschrijft als „de activiteiten die gericht zijn op het vermeerderen van kennis op een natuurwetenschappelijk terrein *dat gerelateerd is aan de betreffende industrie*”. Het minste bezwaar heeft de commissie tegen het schema

waarbij de taak van fundamenteel onderzoek dan is het geven van achtergrond gedurende het gehele verloop van onderzoek en van ontwikkeling.

⁶⁾ Van de prijzen voor fysiologie of medicijnen ging van het totaal ca. 1/3 naar de Verenigde Staten en 1/6 naar Engeland. Het aantal prijzen voor de Sowjet-Unie is zeer gering.

⁷⁾ In sommige beschouwingen wordt er wel op gewezen dat verschillende Amerikaanse Nobelprijswinnaars van Europese huize zijn, maar dit feit doet m.i. weinig terzake.

(I. M.)

§ NV. SLAVENBURG'S BANK §

Volume 44) binnen het kader van een aantal artikelen over „The machinery for economic planning” en behandelt de functie en taak van het sinds kort bestaande Ministry of Technology. Ook hij bespreekt de door Killian genoemde milieufactoren en merkt op:

„Unless the economic environment is favourable, in the sense technological innovation pays off, the rules of the game will operate against us. Recently, in a brief visit to the United States, I had a good look at the Massachusetts Institute of Technology. Nothing impressed me more than the fact that within ten miles of the campus there is a ring of new industries all developed over the last ten years and springing directly from technologies fashioned in the Institute. Here, and at various other points in the United States, has been created in environment intensely favourable to new science-based industries. Such industries, of course, exist in this country but I wish I could point with equal conviction to a British university with the same intensely marked periphery of new development. A further point which impressed me is that 50 per cent of all the courses given at the Institute were not given ten years ago. These are matters worthy of the closest study”.

Hij komt dan — na reeds in de aanvang gesteld te hebben dat „pure and applied science are indivisible” — terug op het verband tussen zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek en ontwikkeling: „Of course, applied science can only flourish in the company of pure science”. Maar, merkt hij op, wanneer men zuivere en toegepaste wetenschap ongericht — „in the absence of external restraints” — naast elkaar laat leven, zal de toegepaste wetenschap slechts beperkte aandacht krijgen. Hij noemt dit „a new principle”, met een term aan de natuurkunde ontleend: „the principle of maximum purity”⁸⁾. Ten bewijze daarvan geeft hij vier voorbeelden:

1. De Nobelprijs kan in beginsel ook voor toegepaste wetenschap worden verleend, maar — en dit leid ik af uit de context van zijn uiteenzettingen — dit is slechts eenmaal geschied, nl. toen in 1912 de Nobelprijs voor natuurkunde werd toegekend aan de Zweed G. Dalen voor „improvements in navigation buoys and beacons”⁹⁾.

2. De Royal Society of London besteedt geen aandacht aan ontwikkelingswerk e.d., hoewel „useful arts” in haar charter voorkomen.

3. Het National Physical Laboratory, dat bedoeld was voor toegepast onderzoek, heeft zich in de loop van de tijd meer en meer op „pure science” gericht.

4. Ten slotte vermeldt hij de universiteiten, „with whom rested responsibility for teaching applied science and which have given an increasingly „pure” twist to the subject”.

De Engelse regering volgt haar opvatting over het nauwe verband tussen zuivere en toegepaste wetenschap ook in haar praktische politiek, zoals blijkt uit haar acties om de in Noord-Amerika werkende spoorwerkers naar Engeland te doen terugkeren. In recente advertenties: „Return to Research in Britain” komt bijv. de volgende zinsnede voor: „There are openings in most branches of science. The order in which they are most numerous is

(i) physics, mathematics, engineering, and materials science; (ii) chemistry; (iii) biochemistry. The research ranges from the *most fundamental* to the most applied. Payment of fares (including family) to the United Kingdom will be considered”.

Vergelijkt men de uiteenzettingen van Killian en Dean dan blijkt dat beiden een zeer nauw en direct verband tussen zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek en techniek zien. Wat de onderlinge verhouding betreft vindt Killian dat in de Verenigde Staten de „pure science” ondervoed is en Dean, dat deze in Engeland overvoed is. Beiden zien voor het in balans brengen van deze twee een belangrijke taak voor de overheid weggelegd.

Samenvatting

RESUMERENDE blijkt uit het bovenstaande dat er een niet onbelangrijk verschil van inzicht is over het verband tussen zuiver natuurwetenschappelijk en toegepast onderzoek, tussen gezaghebbende opvattingen in de Verenigde Staten en Engeland enerzijds en de spoorwerkcommissie van de Maatschappij voor Nijverheid en Handel anderzijds.

Kan men op grond van het bovenstaande zijn twijfels hebben over het standpunt van de commissie ten aanzien van bedoeld verband, zoals dat door haar geformuleerd wordt, haar advies om in de komende jaren vóór alles aandacht te besteden aan ontwikkelingswerk lijkt praktisch bezien aanvaardbaar¹⁰⁾.

In een land als het onze met zijn beperkte middelen en mankracht lijkt het realistisch om gedurende enige tijd in hoofdzaak uit bestaande bronnen van natuurwetenschappelijke en technische kennis te putten voor verbetering en vernieuwing van technische produktiemethoden en produkten en zich aldus voorshands op ontwikkelingswerk en daarmee verbonden onderzoek te concentreren.

Op de wat langere duur is een concentratie daarop echter niet zonder bedenking. Dat bijv. de Engelse computerindustrie bezig is grond onder de voeten te krijgen, hangt mogelijk ook samen met de grote belangstelling die er vanouds in dit land voor de natuurwetenschappen bestaat. Misschien stond het betrekkelijk karakter van haar advies de commissie ook wel voor ogen toen zij concluderend schreef: „Al met al geen reden om te verwachten dat een vergroting van zuiver natuurwetenschappelijk onderzoek in West-Europa *binnen afzienbare tijd*¹¹⁾ een sterke stimulans voor de techniek hier zou zijn”. Een vraag hierbij kan zijn, hoe lang is afzienbare tijd?

⁸⁾s-Gravenhage.

H. REINOUD.

⁹⁾ Met een variant op de Wet van Gresham zou men dit beginsel kunnen weergeven als „Pure science always drives out applied science”.

¹⁰⁾ Boeien en bakens, volgens het woordenboek.

¹¹⁾ Althans uit een economisch utiliteitsstandpunt bezien. Apart daarvan heeft de wetenschappelijke nieuwsgierigheid — het weten om het weten — zijn eigen waarden.

¹²⁾ De cursiveringen in dit artikel zijn van mij.

(I.M.)

**administratie-
problemen?
besteedt ze uit!**

Besteedt uw administratieproblemen uit. Aan Bedrijfsadministratiekantoor Holland N.V. Daar staan 2 computers tot uw beschikking. Met

ponskaart- en ponsbandinvoer. En met magneetband eenheden en verwisselbare schijvenpakketten. Efficiënt voor u! Wij zullen het u graag uitleggen en voorrekenen.

Bedrijfsadministratiekantoor Holland N.V., Coolsingel 49, Rotterdam Tel. 010-116155. Centrum voor Elektronische Informatieverwerking.

Vermogensaanwasdeling in Frankrijk

ENIGE tijd geleden meldden de Nederlandse dagbladen dat in het Franse bedrijfsleven een regeling inzake winstdeling was tot stand gekomen. Deze aankondiging was niet juist. Bij winstdeling delen de werknemers in de jaarlijkse exploitatiewinst. Maar daarvan is hier geen sprake. De bedoeling is de werknemer te laten delen in de waardevermeerdering der onderneming („la valeur ajoutée”). Het gaat hier dus om een systeem van vermogensaanwasdeling (V.A.D.).

Ook in ons land is dit onderwerp actueel. De drie vakcentrales hebben in juli 1964 een compleet plan voor V.A.D. op tafel gelegd, getiteld *Bezitsvorming door vermogensaanwasdeling*. De Raad van Nederlandse werkgeversverbonden heeft daarop een jaar later geantwoord met een publikatie *Wegen naar bezitsvorming*. Daarop hebben de vakcentrales weer gerepliceerd met een *Kritiek en repliek*. Het Centraal Planbureau heeft van zijn kant belangrijk materiaal verschaft in de nota *Vermogensaanwasdeling, institutionele en kwantitatieve aspecten*¹⁾. Ik noem hiermede slechts enkele van de belangrijkste publikaties. Zelf heb ik in het tijdschrift *Socialisme en Democratie* van oktober 1964 een aantal kritische opmerkingen over het rapport der vakcentrales gemaakt.

Het is daarom in dit artikel niet mijn bedoeling opnieuw op het vóór en tegen der V.A.D. in te gaan. Ik zou slechts een inzicht willen geven in de Franse voorschriften en daarbij telkens een vergelijking willen maken met de wijze waarop de vakcentrales in hun rapport de desbetreffende punten hebben geregeld²⁾.

Een stukje historie

Het balletje is aan het rollen gebracht door de linksgaullistische afgevaardigde Vallon, die er in slaagde bij de parlementaire behandeling van de nieuwe wet op de vennootschappen in juli 1965 een belangrijk amendement te doen aannemen. In dit amendement werd de regering verplicht vóór 1 mei 1966 een wetsontwerp in te dienen waarin de V.A.D. werd erkend en geregeld.

In verband hiermede werd een commissie ingesteld onder leiding van Raymond Mathey, die in juli 1966 een rapport uitbracht „du problème des droits des salariés sur l'accroissement des actifs du à l'autofinancement”. De samenstelling der commissie was een eigenaardige. Werkgevers en werknemers waren daarin niet vertegenwoordigd. Het rapport toont op theoretische en praktische gronden weinig sympathie voor de V.A.D. De commissie heeft zich vooral bezig gehouden met de technische uitwerking. Herhaaldelijk wordt voor beleidsbeslissingen verwezen naar de politieke instanties. Ervan uitgaand dat de V.A.D. zou worden ingevoerd, heeft de commissie de voorkeur gegeven aan een vrijwillige regeling. Daarnaast heeft zij ook een verplichte regeling uitgewerkt. Het was uiteraard aan de commissie bekend dat de V.A.D. reeds twintig jaren een stokpaardje van De Gaulle was, die daarin een middel zag om de klassenstrijd te beëindigen. Hoe het adres van de commissie ook luidde, een V.A.D. zou er dus toch wel komen.

Mede dit rapport leidde tot de wet van 22 juni 1967, die in de tweede alinea van artikel 1 de regering bevoegd verklaarde de nodige maatregelen te nemen „à assurer la

participation des travailleurs aux fruits de l'expansion de l'entreprise, tout en favorisant la formation d'une épargne nouvelle et le développement des investissements”.

Op grond van deze bevoegdheid vaardigde de regering drie ordonnanties uit, waarvan de belangrijkste is die van 17 augustus 1967, no. 67-693 „relative à la participation des salariés aux fruits de l'expansion des entreprises”. Aan deze ordonnantie is een toelichting toegevoegd. Daarin wordt zonder enige verdere motivering alleen maar gezegd dat de V.A.D. de investeringen zal vergroten en nieuwe verhoudingen tussen werkgevers en werknemers zal bevorderen.

Dit volkomen gebrek aan een behoorlijke toelichting valt temeer op, omdat het beginsel der V.A.D. in Frankrijk bijzonder slecht werd ontvangen. De ondernemers zagen daarin een aantasting van hun positie. Zij verwachtten dat de financiering van hun ondernemingen zou vastlopen. Voorts wezen zij op het feit dat hun concurrentiepositie toch al werd verzwakt doordat binnen het E.E.G.-verband alle invoerrechten zouden wegvallen. Ook aan werknemerszijde — waar communistische invloeden een grote rol spelen — was men allerminst enthousiast. De voorkeur ging uit naar hogere lonen. Het zou onjuist zijn van de werknemers kleine kapitalistjes te maken. Kennelijk heeft ook de vrees dat de V.A.D. de band van de vakverenigingen met de leden zou verzwakken een rol gespeeld. Kritisch was uiteraard ook de financiële wereld: het nemen van aandelen zou minder aantrekkelijk worden en kapitaalvlucht worden bevorderd.

Al deze bezwaren hebben De Gaulle er niet van weerhouden zijn wil op te leggen. Op 1 januari 1968 zal de regeling gaan werken. Vóór die tijd moeten evenwel op tal van belangrijke punten nog uitvoeringsdecreten tot stand worden gebracht.

Vrijwillig of verplicht?

Artikel 1 van de ordonnantie schrijft de verplichting tot V.A.D. voor aan iedere onderneming met meer dan 100 werknemers, onverschillig de aard van haar werkzaamheden en onverschillig haar juridische vorm. Dat betekent dus dat de regeling ook geldt o.a. voor al die ondernemingen die niet de vorm van een N.V. hebben.

Intussen wordt na deze verplichting toch ook aan het element der vrijwilligheid een bescheiden plaats toegekend. Ondernemers en werknemers kunnen namelijk kiezen uit drie vormen, waarin de V.A.D. kan worden toegepast. Die drie vormen zijn: 1. het toekennen van aandelen; 2. het toekennen van obligaties; 3. het storten van bedragen voor participaties in beleggingsmaatschappijen dan wel op geblokkeerde spaarrekeningen ten name van de werknemers. Om tot een keuze uit deze drie vormen te komen, zal tussen ondernemers en werknemers worden onderhandeld. Die onderhandelingen kunnen plaatsvinden in

¹⁾ Te vinden in de Witte Stukken Tweede Kamer, zitting 1964-1965, no. 7024, Algemene premiespaarwet, Bijlage I bij de Memorie van Antwoord, no. 8.

²⁾ Aan de Nederlandse Ambassade te Parijs betuig ik gaarne mijn dank voor de toezending der benodigde stukken.

het kader van een collectieve arbeidsovereenkomst. Maar afspraken kunnen ook per onderneming worden gemaakt. De ondernemer komt dan tot een akkoord, hetzelfde bij hem werkende vertegenwoordigers der meest representatieve vakverenigingen, hetzij met de ondernemingsraad.

De kans is niet gering dat geen overeenstemming wordt bereikt. In dat geval schrijft de wet de vorm van het toekennen van obligaties voor. Ten einde de partijen zoveel mogelijk tot overeenstemming te stimuleren, is voor beide partijen een stevige stok achter de deur geplaatst. Gaat, bij gebreke van overeenstemming, de wettelijke uitvoeringsregeling in, dan kunnen de ondernemers op minder fiscale faciliteiten rekenen. De bedragen der werknemers worden dan niet 5 jaar, maar veel langer en wel 8 jaar, geblokkeerd.

Het rapport der Nederlandse vakcentrales ziet de V.A.D. als een zaak die bij uitstek komt voor de verantwoordelijkheid van het bedrijfsleven. Alleen bij een uiteindelijke mislukking van het plan zou de overheid moeten kunnen ingrijpen. Maar op de vraag wat de overheid dan zou moeten doen, wordt niet nader ingegaan.

De kring der werknemers

Hoeveel werknemers zullen nu onder de V.A.D. vallen? De Commissie-Mathey had voorgesteld ondernemingen waarbij de toepassing van de V.A.D. bijzondere moeilijkheden geeft, daarvan uit te zonderen. Daarbij werd gedacht aan openbare bedrijven en ondernemingen toebehorend aan natuurlijke personen. De ordonnantie kent die uitzonderingen niet. Wel worden alle ondernemingen met minder dan 100 werknemers buiten de regeling gelaten. De Commissie-Mathey had dit getal op 50 gesteld.

Het is duidelijk dat de V.A.D. daardoor slechts een zeer beperkt aantal werknemers bestrijkt. Van de 9 mln. werknemers die in de particuliere sector werkzaam zijn, zullen naar schatting 4,9 mln. onder de V.A.D. vallen. De rest werkt in ondernemingen met minder dan 100 werknemers. Verder vallen af de werknemers in ondernemingen, die wel winst maken, maar geen overwinst, zodat er geen aanleiding is voor de toepassing der V.A.D. Een zeer belangrijke categorie vormen de werknemers in ondernemingen die met verlies werken, zodat er zelfs van winst helemaal geen sprake is. Naar schatting gaat het hier om niet minder dan 20 pCt. der werknemers. Deze gang van zaken toont aan dat juist de werknemers in de meest renderende bedrijven profiteren, terwijl zij in loon toch al boven hun collega's in minder renderende bedrijven plegen uit te steken. Een weinig bevredigend resultaat!

Het rapport der vakcentrales wil *alle* werknemers in de V.A.D. betrekken. Een uitzondering voor bijv. werknemers in kleinere ondernemingen wordt dan ook niet gemaakt. De grote praktische uitvoeringsmoeilijkheden welke daardoor zouden ontstaan, zoekt het rapport op te lossen door aan bepaalde categorieën werknemers een investeringsloon toe te kennen. Hieronder wordt verstaan een loondeel dat, onafhankelijk van de winst, wekelijks wordt toegekend, maar niet aan de werknemer uitbetaald. Een geheel ander systeem dus dan de V.A.D.

Fiscale faciliteiten

Naast de *verplichte* regeling, kent de ordonnantie ook nog een *vrijwillige* regeling. Deze kan bijv. gelden voor werknemers in ondernemingen met minder dan 100 man personeel. In beide gevallen, dus zowel bij een verplichte als bij een vrijwillige regeling, zijn de fiscale faciliteiten van toepassing om de ondernemers tegemoet te komen.

Zulks betekent uiteraard dat de fiscus een deel van de kosten van de V.A.D. betaalt. Hoeveel precies, zal thans moeilijk zijn vast te stellen. Het orgaan van het C.S.W.V., *De onderneming*, van 26 augustus 1967, blz. 530, noemt in dit verband een bedrag van 500 mln. fr., op een totale opbrengst van vennootschapsbelasting van 8 mrd. fr.

Het rapport der vakcentrales wenst ook fiscale faciliteiten, die zouden leiden tot verlaging van de vennootschapsbelasting. Compensatie voor de gedeerde inkomsten zou de fiscus kunnen vinden in de verhoging der verbruiksbelastingen, die in E.E.G.-verband noodzakelijk zal zijn.

Drie vormen

Op de drie vormen waarin de V.A.D. kan worden toegekend, moet ik nog even terugkomen.

Ik begin met deze vormen eens te vermelden: 1. aandelen welke door de ondernemer aan zijn werknemers worden verstrekt; 2. obligaties waarvan de bedragen in de onderneming blijven geïnvesteerd; 3. het storten van bedragen voor participaties in buiten de onderneming, bij decreet aangewezen, beleggingsmaatschappijen, dan wel op geblokkeerde spaarrekeningen van de werknemers.

De werknemers hebben dus een direct belang bij het wel en wee der onderneming. Zulks geldt alleen niet, wanneer de toegekende bedragen bij beleggingsmaatschappijen worden geïnvesteerd. Dan wordt het risico meer verdeeld. Voorts is het risico voor de werknemers uiteraard groter bij het toekennen van aandelen dan bij het toekennen van obligaties. De obligaties hebben voor de ondernemers het voordeel dat hun vrees dat de werknemers als aandeelhouders hun beleid zullen frustreren, wordt weggenomen. Hoe dit alles in de praktijk zal uitwerken, zal de toekomst pas kunnen leren.

Het bepalen van de overwinst

Alleen dat deel van de winst dat als overwinst wordt aangemerkt, wordt in de V.A.D. betrokken. Hoe wordt die overwinst nu vastgesteld? De ordonnantie bepaalt daaromtrent dat grondslag is de fiscale winst, maar na aftrek der vennootschapsbelasting. Voorts wordt op dit netto bedrag nog een beloning van 5 pCt. van het kapitaal der onderneming in mindering gebracht. De rest is dan overwinst.

Het is duidelijk dat ook dan nog een zee van uitvoeringsmoeilijkheden opkomt. De ordonnantie somt een aantal moeilijkheden op, maar verwijst voor de oplossing meteen naar uitvoeringsdecreten. Genoemd worden: de berekening van de activa der onderneming; de berekening van het voor de V.A.D. relevante inkomen van een natuurlijk persoon, leider van een onderneming; het vaststellen van de financiële verhouding tussen moederonderneming en haar filialen, omdat bij een samengestelde onderneming verschuiving der activa mogelijk is. In dit verband zou ook nog moeten worden gedacht aan de complicaties, die internationale ondernemingen opleveren.

Waar ook bij de toepassing der uitvoeringsdecreten vele geschillen worden verwacht, bepaalt de ordonnantie tevens dat de fiscus en de rechterlijke macht uiteindelijk beslissen wanneer ondernemer en werknemers niet tot overeenstemming kunnen komen.

Het rapport van de vakcentrales verwijst voor het vaststellen van de overwinst ook naar de commerciële jaarstukken en de fiscale winst. Maar hoe bij meningsverschillen knopen moeten worden doorgehakt, blijft on-

vermeld. Daarentegen wijdt het rapport wel aandacht aan de toepassing der V.A.D. na jaren van verlies. Daarover is nu weer noch in het rapport der Commissie-Mathey, noch in de ordonnantie, iets te vinden.

Het verdelen van de overwinst

Thans de vraag, welk deel van de overwinst aan de gezamenlijke werknemers wordt toegekend. De ordonnantie bepaalt dit bedrag op de helft. Het rapport der vakcentrales legt zich niet vast op een bepaalde verdeelsleutel, maar werkt aan de hand van een voorbeeld de resultaten uit wanneer de werknemers resp. $\frac{1}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{3}{4}$ deel van de vermogensaanwas krijgen toegewezen.

Bij het bepalen van de overwinst wordt in de Franse regeling nog een noodzakelijke correctie toegepast. Er zijn immers kapitaalintensieve en arbeidsintensieve ondernemingen. Zonder het aanbrengen van een correctie zouden de werknemers in de kapitaalintensieve ondernemingen belangrijk worden bevoordeeld boven de werknemers in de arbeidsintensieve ondernemingen. Om dit te voorkomen wordt de overwinst bepaald volgens de verdeelsleutel totale loonsom gedeeld door de toegevoegde waarde. Van dit bedrag ontvangen de werknemers dan de helft.

Het rapport der vakcentrales loopt over dit probleem erg losjes heen. Volgens het rapport moet de arbeidsmobiliteit van arbeidsintensieve naar kapitaalintensieve ondernemingen worden bevorderd. Dan zullen de arbeidsintensieve ondernemingen wel genoodzaakt worden loonsverbeteringen te gaan toepassen omdat zij anders hun werknemers kwijt raken aan de kapitaalintensieve ondernemingen bij wie het zoveel voordeliger werken is. Maar of die arbeidsintensieve ondernemingen die loonsverbeteringen kunnen betalen wordt helemaal niet onderzocht. Zij zullen volgens het rapport moeten proberen efficiënter te werken. Het vertrouwen dat hier in de gevolgen van de vrije werking van de arbeidsmobiliteit wordt gesteld, wordt door de praktijk niet ondersteund. Aangenomen moet daarom worden dat de werknemers, die in kapitaalintensieve ondernemingen arbeiden, sterk zullen worden bevoordeeld.

Ten slotte nog de vraag op welke wijze de uitkering voor iedere individuele werknemer wordt bepaald. Wordt daarbij met het loon rekening gehouden of delen alle werknemers gelijk op, zonder dat loonverschillen relevant zijn?

De ordonnantie bepaalt dat iedere werknemer ontvangt naar evenredigheid van zijn loon, met dien verstande dat bij uitvoeringsdecreet plafonds zullen worden vastgesteld. De Commissie-Mathey verdedigde ook een limiet en stelde daarbij voor dat het meerdere in een nationaal fonds zou moeten worden gestort zonder aan te geven waarvoor dit fonds zou dienen.

Het rapport der vakcentrales heeft een duidelijke voorkeur voor het gelijk opdelen, ondanks loonverschillen. Het argument daarvoor is dat er toch reeds zulke grote inkomensverschillen zijn en dat hier daarom een beroep op de onderlinge solidariteit mag worden gedaan. Zou men desniettemin verschil willen maken, dan zou dit op beperkte wijze moeten gebeuren met als limiet bijv. een verhouding van 1 op 2. Zulks zou kunnen worden bereikt bijv. door het vaststellen van een minimum uitkeringsbedrag of door het gebruik van degressieve percentages.

De blokkade

Uitgangspunt voor de V.A.D. is het beginsel dat de

vermogensaanspraken die voor de werknemers ontstaan, althans voorlopig, niet worden geliquideerd. Zou de liquidatie wel worden toegestaan en daarvan algemeen gebruik worden gemaakt, dan zou niet alleen van de gehele bezitsvorming niets terecht komen, maar bovendien het consumptiepeil ver boven de produktieresultaten worden opgevoerd, met als gevolg sterk stijgende prijzen. Vandaar dat de ordonnantie een blokkade van de aan de werknemers toebehorende bedragen van 5 jaar voorschrijft. In bijzondere gevallen zullen uitzonderingen mogelijk zijn, die bij uitvoeringsdecreet worden vastgesteld.

Het rapport der vakcentrales denkt als regel ook aan een blokkadetermin van 4 of 5 jaar, met de mogelijkheid van uitzonderingsgevallen. Maar daarnaast doet het rapport nog een ander voorstel om ongewenste verzilvering tegen te gaan, dat in het Franse plan ontbreekt. De inwisseling van participaties bij de sociale beleggingsgemeenschappen zou onaantrekkelijk moeten worden gemaakt. Zulks zou mogelijk zijn door de inruilwaarde betrekkelijk laag te stellen. Een dergelijke lage inruilwaarde zou tegelijk betekenen een betrekkelijk hoog rendement, dat de aandrang tot verzilvering zou verzwakken. In hoeverre de betrokken werknemers bereid zijn een dergelijke beperking te aanvaarden, zou natuurlijk moeten worden afgewacht.

Het beheer

Uit het Franse plan is nog niet duidelijk hoe het beheer van de bedragen, die door de V.A.D. voor de werknemers worden afgezonderd, precies zal zijn. In de ordonnantie worden sociale beleggingsgemeenschappen wel genoemd. Maar in eerste instantie wordt de beheersregeling aan het overleg van ondernemers en werknemers overgelaten.

Het rapport der vakcentrales heeft een duidelijke voorkeur voor sociale beleggingsgemeenschappen, die de vermogensbedragen der werknemers zouden moeten beheren en aan ieder van hen een participatiebewijs toekennen. Een groot deel van het rapport is gewijd aan de uitwerking van deze gedachte. Het bestuur der sociale beleggingsgemeenschappen zou in meerderheid moeten bestaan uit door de werknemers aan te wijzen personen. Maar daarnaast wordt een vertegenwoordiging van de ondernemers in het bestuur toch ook zeer wenselijk geacht.

Openbare bedrijven en genationaliseerde ondernemingen

De sector openbare bedrijven en genationaliseerde ondernemingen is in Frankrijk groot, omdat, vergeleken met andere Westerse landen, socialisatie op ruime wijze is toegepast. In beginsel is de ordonnantie ook in deze sector van toepassing. Maar een uitvoeringsdecreet zal nog moeten aanwijzen voor welke openbare bedrijven en genationaliseerde ondernemingen deze maatregel precies geldt. Voorts zullen voor deze groepen ook nog mutaties in de ordonnantie moeten worden aangegeven. In ieder geval is de mogelijkheid dat de werknemers in deze sector een aandeel in het kapitaal wordt gegeven, uitgesloten.

Het rapport der vakcentrales wenst ook V.A.D. bij overheidsbedrijven en de daarmee gelijk te stellen bedrijven en diensten. In de weinige gevallen dat overheidsbedrijven winst maken, wil het rapport bij de toepassing van de V.A.D. de weg volgen die ook voor het particuliere bedrijfsleven geldt. Maar er zijn tal van overheidsbedrijven die niet renderen. Bij de overheidsdiensten kan van een rendement zelfs geen sprake zijn. Voor die gevallen worden ten gunste

Veranderingen in de samenstelling van de liquiditeitenmassa

ER zijn vele factoren, die direct of indirect van invloed zijn op de samenstelling van de liquiditeitenmassa. Behalve veranderingen in de betalingsgewoonten spelen conjuncturele, structurele en incidentele factoren een rol. In kwantitatieve termen uitgedrukt is de invloed van elk van deze factoren evenwel zeer verschillend. Teneinde hierin enig inzicht te verkrijgen is met behulp van multipel-correlatierekening het verband tussen een aantal macro-economische grootheden en de samenstelling van de liquiditeitenmassa in Nederland gedurende de periode 1950 tot en met 1965 onderzocht.

Hoewel het voor discussie vatbaar is, welke vermogenswaarden tot de monetaire liquiditeiten dienen te worden gerekend, is eenvoudigheidshalve uitgegaan van de criteria, die worden gehanteerd door De Nederlandsche Bank in haar jaarverslag van 1965. De gebruikelijke verdeling van de liquiditeitenmassa is, teneinde het beeld niet al te zeer te compliceren, enigszins vereenvoudigd. De volgende liquiditeitsvormen zijn onderscheiden:

	afgekort:
Chartaal geld	CH
Tegoeden bij giro-instellingen	G
Rekening-courant-tegoeden bij banken, inclusief landbouwkredietinstellingen	B
Secundaire liquiditeiten	S

De eerste drie liquiditeitssoorten vormen de zogenaamde primaire liquiditeiten en worden gelijkgesteld aan geld. Tot de secundaire liquiditeiten worden gerekend de vorderingen op het rijk, de lagere overheid en geldscheppende instellingen, aangehouden door andere dan die instellingen, die op korte termijn zonder veel kosten en koersverlies en masse in geld kunnen worden omgezet. Hiertoe behoren ondermeer de termijndeposito's, valutategoeden en on-eigenlijke spaargelden bij banken, schatkistpapier en kasgeldleningen ten laste van de lagere overheid.

In de tabel is weergegeven hoe, op basis van deze verdeling, de samenstelling van de liquiditeitenmassa zich sinds 1950 in Nederland heeft ontwikkeld.

(vervolg van blz. 965)

van de desbetreffende groepen werknemers twee suggesties gedaan: het door de overheid toekennen van een investeringsloon dan wel het door de overheid storten van obligaties, een en ander in de beleggende fondsen. Het is duidelijk dat hiermede gepoogd wordt discriminatie ten nade van deze groepen werknemers te voorkomen. Maar van de toepassing van een V.A.D. zijn wij dan toch wel heel ver verwijderd.

Het komt er nu maar op aan na 1 januari a.s. de praktijk van de V.A.D. in Frankrijk nauwkeurig te volgen. Met de daar verkregen ervaring kunnen wij ook in Nederland ons voordeel doen.

*s-Gravenhage.

Mr. Dr. A. A. VAN RHIJN.

Verdeling van de liquiditeitenmassa per jaarultimo, 1950-1965

(uitgedrukt als percentage van de totale liquiditeiten = L)

	CH/L	G/L	B/L	S/L
1950	30,6	7,8	31,3	30,3
1951	30,9	8,0	31,5	29,6
1952	29,0	7,7	33,0	30,3
1953	30,0	8,0	34,0	28,0
1954	30,4	8,9	32,7	28,0
1955	31,3	9,8	32,0	26,9
1956	33,3	10,7	29,0	27,0
1957	32,7	9,8	25,8	31,7
1958	29,8	9,6	26,6	34,0
1959	29,2	9,5	27,3	34,0
1960	30,2	10,8	26,3	32,7
1961	31,4	11,6	26,9	30,1
1962	31,7	12,3	26,0	30,0
1963	31,4	12,7	25,8	30,1
1964	32,0	11,9	25,1	31,0
1965	32,6	12,1	25,8	29,5

Bron: Jaarverslagen De Nederlandsche Bank.

UIT de tabel blijkt, dat de procentuele aandelen van de verschillende liquiditeitssoorten in de totale liquiditeiten fluctuaties vertonen. Ter verklaring van deze fluctuaties zijn de volgende variabelen gebruikt:

1) De nationale liquiditeitsquote (L/Y). Hiermee wordt aangegeven de verhouding tussen de totale liquiditeiten en het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen. Er is dus uitgegaan van de veronderstelling, dat de ruimte in de liquiditeitsvoorziening de procentuele aandelen van de verschillende soorten liquiditeiten beïnvloedt. Hierbij dient men te bedenken, dat de onderscheiden liquiditeitssoorten in het monetaire verkeer niet dezelfde functies vervullen. Het chartale geld en de tegoeden bij giro-instellingen zullen in het algemeen worden aangehouden voor transactiedoeleinden, de secundaire liquiditeiten als reserves. Het is aannemelijk, dat bij een ruime liquiditeit de reserves relatief groot zijn en bij een krappe liquiditeit gering.

2) De nationale loonquote (q). Deze wordt hier gedefinieerd als de verhouding tussen het beschikbaar loon en steuininkomen en het bruto beschikbaar overig inkomen. Het betreft hier dus de „kasinkomens” van de twee categorieën inkomentrekkers. Het zal duidelijk zijn, dat niet alleen de functie, die de liquiditeiten vervullen maar ook de identiteit van de houder van belang is voor de vorm, waarin de liquiditeiten worden aangehouden. Bij de loonen steuntrekkers — overwegend gezinshuishoudingen — zal het chartale geld nog altijd een belangrijk deel van het liquiditeitsbezit vormen, terwijl mag worden aangenomen, dat de liquide middelen van overige inkomontvangers — voornamelijk bedrijfshuishoudingen — grotendeels zullen bestaan uit giraal geld en secundaire liquiditeiten. Uitgaande van dit verschil in preferentie voor bepaalde liquiditeitssoorten ligt het voor de hand, dat wijziging in de inkomensverdeling consequenties heeft voor de samenstelling van de liquiditeitenmassa.

3) Een lineaire trend (t). Om de trendmatige factoren uit te schakelen is een lineaire variabele opgenomen. Deze zal de lineaire trends in de onderscheiden liquiditeits-

vormen, gecombineerd met de dalende resp. stijgende trend in de liquiditeitsquote en loonquote, weergeven. Aangenomen is dus, dat behalve de sub 1, 2 en 4 genoemde variabelen, alle overige factoren (zoals bijv. de veranderingen in de betalingsgewoonten) die de samenstelling van de liquiditeitenmassa beïnvloeden, tezamen, een constante jaarlijkse procentuele stijging of daling van de verschillende liquiditeitssoorten hebben veroorzaakt.

4) Een verschuiving van de lineaire trend in 1957 (t_{57}). Sinds 1957 heeft een aantal factoren een rol gespeeld, die daarvoor geen of nauwelijks invloed uitoefenden. De voornaamste zijn vermoedelijk de volgende twee:

a) In 1957 werd door de handelsbanken overgegaan tot het instellen van spaarrekeningen. Een belangrijk deel van het tegoed op deze spaarrekeningen werd tevoren aangehouden in de vorm van rekening-courant-tegoeden. Voorzover het eigenlijke spaargelden betreft heeft deze omzetting het gevolg, dat liquiditeiten worden vernietigd, waarbij het relatieve aandeel van de rekening-courant-tegoeden bij banken in de totale liquiditeiten vermindert. Zijn het oneigenlijke spaargelden, dan worden zij tot de secundaire liquiditeiten gerekend.

b) In 1957 heeft een sterke rentestijging plaatsgevonden. Het verschil tussen de rente, vergoed op de rekening-courant-tegoeden en die, door de banken geboden voor termijndeposito's, werd aanmerkelijk groter. Hierbij speelde een rol, dat de liquiditeit van het bankwezen, die sinds het einde van de oorlog zeer groot was geweest, mede onder invloed van maatregelen van de monetaire autoriteiten, tot meer normale proporties werd teruggebracht. Het actief aantrekken van credit-gelden door het bankwezen schijnt omstreeks 1957 weer goed op gang te zijn gekomen. Hierbij zal het termijndeposito vooral als concurrentiewapen zijn gehanteerd.

Deze eenmalige verschuiving is door een zogenaamde dummy variabele weergegeven. De invoering van deze variabele veroorzaakt niet meer dan een verticale verschuiving van de lineaire trend van 1957 af.

De resultaten van de multiplere-correlatierekening waren de volgende:

	Correlatie-coëfficiënt (R)	Von Neumann-ratio
$CH/L = -0,57 L/Y + 0,30q - 0,60t - 0,88t_{57} + 44,63$	0,94	2,416
$G/L = -0,15 L/Y + 0,06q + 0,22t - 0,77t_{57} + 11,56$	0,96	1,156
$B/L = +0,48 L/Y - 0,36q + 0,63t - 5,02t_{57} + 25,75$	0,98	2,653
$S/L = +0,24 L/Y - 0,25t + 6,64t_{57} + 17,70$	0,92	2,118
Totaal: $100,00 = 0,00 L/Y + 0,00q + 0,00t - 0,03t_{57} + 99,64$		

In aanmerking genomen, dat het hier regressievergelijkingen in procenten betreft, zijn de correlatiecoëfficiënten, de Von Neumann-ratio's en het resultaat van de optelling zodanig, dat gesteld kan worden, dat de veranderingen in de samenstelling van de liquiditeitenmassa redelijk wel verklaard kunnen worden uit het verloop van de liquiditeitsquote, de wijzigingen in de verdeling van het nationaal inkomen en een trendmatige ontwikkeling, die in 1957 een aanzienlijke wijziging ondergaat.

DE vergelijkingen kunnen uiteraard geen volledige verklaring geven. In de eerste plaats omdat de factor t de resultante van een aantal factoren (mogelijk negatieve en positieve) weergeeft. In de tweede plaats

omdat de gevonden verbanden slechts een gedeelte vormen in de keten van oorzaken en gevolgen. Niettemin geven de gevonden vergelijkingen aanleiding tot een aantal interessante conclusies:

- 1) De samenstelling van de liquiditeitenmassa wordt in belangrijke mate bepaald door de ruimte in de liquiditeitsvoorziening. Zo zal, indien de liquiditeitsquote met 1 punt stijgt, ceteris paribus het relatieve aandeel van het chartale geld met ruim $\frac{1}{2}$ punt dalen, het aandeel van de rekening-courant-tegoeden bij banken met bijna $\frac{1}{2}$ punt stijgen.
- 2) De stijging van het aandeel van het looninkomen in het nationaal inkomen heeft tot gevolg gehad, dat rekening-courant-tegoeden bij banken direct of indirect zijn omgezet in chartaal geld. De tegoeden bij giro-instellingen en de secundaire liquiditeiten zijn hierdoor nauwelijks beïnvloed.
- 3) Indien men het effect van de veranderingen in de liquiditeits- en loonquote elimineert, worden bij de onderscheiden aandelen in de liquiditeitenmassa trendmatige ontwikkelingen zichtbaar. Volgens deze trends stijgt het aandeel van de tegoeden bij giro-instellingen en de rekening-courant-tegoeden bij banken met 0,22 en 0,63 punt per jaar. Het chartale geld en de secundaire liquiditeiten vertonen een trendmatige daling van resp. 0,60 en 0,25 punt per jaar. Deze trendmatige ontwikkeling wordt in 1957 onderbroken, wanneer een aanmerkelijke eenmalige verschuiving plaatsvindt, in het bijzonder ten laste van de rekening-courant-tegoeden bij banken (ca. 5 pCt.) en ten gunste van de secundaire liquiditeiten (ca. $6\frac{1}{2}$ pCt.).
- 4) Behoudens de verschuiving van 1957 zijn de coëfficiënten van de verklarende variabelen (L/Y , q en t) in de regressievergelijkingen voor het chartale geld en de rekening-courant-tegoeden bij banken hoger dan die voor de tegoeden bij giro-instellingen en de secundaire liquiditeiten. Kennelijk hebben de veranderingen in de betalingsgewoonte, de conjuncturele, structurele en incidentele factoren, die de grootte van deze variabelen bepalen, een sterker effect op CH/L en B/L dan op G/L en S/L . Voorts valt op, dat deze coëfficiënten bij de vergelijkingen voor het chartale geld en de rekening-courant-tegoeden bij banken vrijwel gelijk zijn, maar een tegengesteld teken hebben. Wijzigingen in de nationale liquiditeitsquote en de loonquote zullen zich dus vooral weerspiegelen in omzettingen (direct of indirect) van chartaal geld in rekening-courant-tegoeden en omgekeerd.

Het zal te zijner tijd interessant zijn na te gaan welk effect enerzijds de voortgang in het giraal uitbetalen van lonen aan grote delen van de Nederlandse bevolking en anderzijds de invoering van de zogenaamde betaalcheques (door banken tot een bedrag van f. 50 gegarandeerde cheques) zullen hebben op de liquiditeitsstructuur. De gevonden regressievergelijkingen kunnen het mogelijk maken dit effect te meten.

Tot slot zij nog opgemerkt, dat met dit onderzoek slechts een beperkt onderdeel van het ingewikkelde monetaire mechanisme is onderzocht. Mogelijk echter kunnen de resultaten van deze analyse mede leiden tot een meer verantwoorde keuze van liquiditeitsvariabelen in macro-economische vergelijkingen.

Dubbeldam.

Mr. A. J. DEKNATEL.

Geld- en kapitaalmarkt

GELDMARKT

DANK zij het verder teruglopen van de bankpapier-circulatie, een overschot van uitgaven boven ontvangsten van de Staat en een omvangrijke valuta-transactie van de banken met De Nederlandsche Bank, vond in de 18 september eindigende week een verruiming van de geldmarkt plaats. De banken waren in staat het bij de Centrale Bank opgenomen voorschot in rekening-courant met f. 286 mln. tot f. 26 mln. te verminderen en daarnaast schatkistpapier bij de Agent van het Ministerie van Financiën aan te schaffen.

In de komende weken zal de afdracht van belastingen een overheersende rol in de markt gaan spelen. Hiertegenover heeft de Staat aflossingen te betalen van aflopende kasgeldleningen en tijdens de belastingperiode vervallend schatkistpapier. De belastingbetaling wordt op ruim f. 1 mrd. geschat. Wat betreft de bedragen, die hiertegenover door het Rijk aan aflossing moeten worden betaald, tasten wij in het duister. De post „overige schulden” in de maandelijkse publikatie „Stand van 's Rijks Kas”, waarin de kasgeldleningen verscholen moeten zitten, is nog slechts tot eind juli bekend en bedroeg toen f. 2.096 mln. Dit is vergeleken met ultimo 1966 een lager bedrag, doch ten opzichte van eind januari 1967 is het cijfer f. 500 mln. hoger komen te liggen.

De banken hebben hun kredietverlening aan de particuliere sector in juli verdér uitgebreid, waardoor de totale mutatie tot nu toe in 1967 boven de f. 1 mrd. is gestegen. Het middellange krediet heeft in juli geen expansie laten zien, zodat de toeneming geheel in de sector van het korte krediet heeft gelegen. De kapitaalmarktbeleggingen zijn fors omhoog gegaan, nl. met f. 136 mln. Het cijfer over de periode januari/juli benadert thans de f. 200 mln., een belangrijk verschil met vorig jaar toen in dezelfde periode de beleggingen met f. 104 mln. daalden.

Het buitenlands bedrijf der banken speelt zich als het ware geheel in het buitenland af. Tegenover de vorderingen ad f. 6.173 mln. staan schulden ter grootte van f. 6.075 mln., zodat de buitenlandse uitzettingen slechts voor f. 98 mln. uit binnenlandse bron zijn gefinancierd. De netto buitenlandse liquiditeit speelt in het totaal der bankliquiditeit nauwelijks meer een rol.

Wat de aangetrokken middelen betreft is het girale geld in 1967 meer van betekenis geworden. In januari/juli 1966 steeg het met f. 348 mln., in dezelfde periode van 1967 met f. 820 mln. De tegoeden op spaarrekening laten in laatstgenoemd tijdvak een niet onaanzienlijke aanwas van f. 614 mln. zien (1966: f. 305 mln.) en ook de groei van de termijndeposito's is groter dan vorig jaar (f. 363 mln. tegenover f. 173 mln.).

KAPITAALMARKT

DE Miljoenennota heeft enig licht verschaft over de voorgenomen financiering van het begrotingstekort. In 1967 zullen de voorinschrijfrekeningen f. 1.200 mln. opleveren, op de kapitaalmarkt is reeds f. 550 mln. opgenomen en het ligt in de bedoeling alsnog f. 200 mln. à f. 300 mln. aan deze markt te ontfanen. Het bruto beroep op kapitaalmarkt middelen zal dan f. 2.000 mln. à f. 2.050 mln. bedragen. Omdat f. 560 mln. als aflossing in de markt terugkeert, zal het netto beroep dus f. 1.400 mln. à f. 1.490 mln. worden.

In 1968 zal, wanneer de huidige ramingen ook werkelijkheid worden, waarop de kans niet zo groot is, het netto beroep nauwelijks van dat van 1967 verschillen.

De kapitaalmarktsituatie zal hierdoor minder worden beïnvloed dan door de algemene ontwikkeling. Volgens de prognose van het Centraal Planbureau zal de lopende rekening van de betalingsbalans over 1967 een beperkt overschot opleveren. In het eerste halfjaar werd een tekort overboekt, zodat het tweede halfjaar, om op een overschot voor alle twaalf maanden te komen, een surplus zal moeten opleveren. In de tweede helft van 1967 zal de nationale liquiditeit uit de hoek van de betalingsbalans verbeteren, zodat de opwaartse druk op de rente vermindert en een beperkte rentedaling tot de mogelijkheden gaat behoren.

KOERSSTAAT

Indexcijfers aandelen. (1953 = 100)	29 dec. 1966	H. & L. 1967	15 sept. 1967	22 sept. 1967
Algemeen	270	347 — 268	342	344
Internationale concerns	351	467 — 343	453	459
Industrie	269	338 — 270	338	337
Scheepvaart	108	121 — 103	113	113
Banken en verzekering	154	188 — 155	188	187
Handel enz.	138	164 — 138	162	164

Bron: A.N.P.-C.B.S., Prijscourant.

Aandelenkoersen a).			
Philips	f. 78,70		f. 112,50 f. 113,50
Unilever, cert.	f. 86		f. 107,50 f. 109,60
Kon. Petroleum	f. 122,40		f. 141,90 f. 144,60
A.K.U.	f. 53,80		f. 59,30 f. 57,60
K.L.M.	f. 352		f. 278 f. 265,30
Hoogovens, n.r.c.	f. 55,60		f. 92,80 f. 94,50
E.M.S., nieuwe	—		f. 39 f. 39,40
Kon. Zout-Ketjen	463		760 762
Zwanenberg-Organon	f. 152,70		f. 190 f. 190,50
Robeco	f. 193		f. 223,30 f. 224,90
New York.			
Dow Jones Industrials	786		933 934
Rentestand.			
Langlopende staatsobligaties b)	6,43		6,12 6,10
Aandelen: internationalen b)	5,0		4,4 c)
lokale b)	5,1		4,4 c)
Disconto driemaands schatkist-papier	5		4½ 4½

a) Aangepast voor kapitaalwijzigingen.

b) Bron: Amsterdam-Rotterdam Bank.

c) 31 augustus.

C. D. JONGMAN.

MEDEDELINGEN VOOR ECONOMISTEN

SYMPOSIUM "AGRICULTURAL SCIENCES AND THE WORLD FOOD SUPPLY"

In het kader van de herdenking van het 50-jarig bestaan van de Landbouwhogeschool wordt van 4-6 maart 1968 door de Senaat van de Landbouwhogeschool een internationaal symposium georganiseerd met als thema "Agricultural sciences and the world food supply".

Dit thema wordt als volgt uitgewerkt:

E. de Vries (Chalkhill, Verenigde Staten):

"World population, food, demand and the agricultural sciences during the last 50 years".

C. T. de Wit (Wageningen, Nederland):

"Plant production".

H. P. Donald (Edinburgh, Groot-Brittannië):

"Animal production".

H. A. B. Parpia (Mysore, India):

"Technological production".

P. Lamartine Yates (Genève, Zwitserland):

"Agricultural sciences and the world food supply in the future".

Na iedere lezing volgt een open discussie. De officiële voertaal is Engels. Er wordt geen inschrijvingsgeld geheven. Voor deelneming dient men zich zo spoedig mogelijk op te geven bij: Het Internationaal Agrarisch Centrum (I.A.C.), Postbus 88, Wageningen. Na opgave worden formulieren voor definitieve aanmelding, hotelreservering enz. toegezonden.

DEMOCRATIE IN DE WELVAARTSSTAAT

Ter gelegenheid van het achtste lustrum van de Katholieke Hogeschool zal op dinsdag 14 en woensdag 15 november a.s. een congres worden gehouden onder de titel „Democratie in de welvaartsstaat”. Het programma voor het congres luidt als volgt:

14 november 1967

14.00 uur Opening van het congres. In aansluiting daaraan zal Prof. Dr. H. Brugmans, rector van het Europacollege in Brugge, een rede uitspreken over „Democratie in de welvaartsstaat”.

16.00 uur Inleiding over „Het juridisch instrumentarium van de conjunctuurbeheersing”, door Prof. Mr. J. Valkhoff.

Coreferent: Prof. Dr. W. Drees Jr.

Discussie.

15 november 1967

10.00 uur Inleiding over „Democratie en economische wetenschap”, door Prof. Dr. Th. Stevers.

Coreferent: Prof. Dr. F. Hartog.

Discussie.

14.00 uur Inleiding over „Politiek bestel en sociale realiteit”, door Prof. Dr. H. Daalder.

Coreferent: Prof. Dr. P. J. A. ter Hoeven.

Discussie.

16.00 uur Slotsessie. Samenvattende lezing door Prof. Dr. F. van der Ven, waarna algemene discussie.

Efficiency

bespoedigt

Uw contacten
met gegadigden

★

Indien

Uw telefoonnummer
in Uw annonce
moet worden
opgenomen,
vermeld dan
tevens het

NETNUMMER

de rijksoverheid vraagt

voor het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid

bij de Directie voor Algemene Beleidsaangelegenheden te 's-Gravenhage

(jong) econoom

Taak: het maken van prognoses met betrekking tot en het bestuderen van de ontwikkeling van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.

In deze functie is het onderhouden van veelvuldig interdepartementale contacten noodzakelijk.

Vereist: doctoraal examen economie (vooropleiding HBS-B of Gymnasium B) met studierichting algemene economie en keuzevakken van kwantitatieve aard.

Salarisgrenzen van f 1089,- tot f 2005,- per maand.

Schriftelijke sollicitaties onder vac. nr. 7-1273/0936 zenden aan Bureau Personeelsvoorziening en Bemiddeling van de Rijks Psychologische Dienst, Prins Mauritslaan 1, 's-Gravenhage.

AOW-premie voor Rijksrekening. De salarissen zijn exclusief 6% vakantiefuitkering

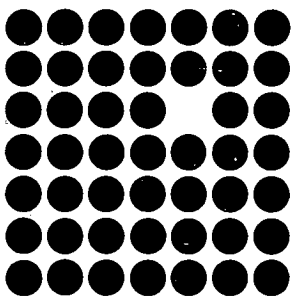
Het congres zal worden gehouden in het gebouw van de Katholieke Hogeschool, Hogeschoollaan 225, Tilburg. Op de avond van 14 november zal voor de deelnemers in de aula van de K.H. een concert worden gegeven. Eerder op de avond zal voor de deelnemers een diner worden georganiseerd in de studentenmensa. Op 15 november te omstreeks 13.00 uur zal er voor de deelnemers gelegenheid zijn deel te nemen aan een koffiemaaltijd in het gebouw van de Hogeschool. De kosten hiervan zullen f. 6,50 en onderscheidenlijk f. 3,50 bedragen.

Belangstellenden kunnen zich voor het congres opgeven bij Mej. Mr. M. L. Hinkenemper (Katholieke Hogeschool, Hogeschoollaan 225, Tilburg, tel. nr. (04250) 7 09 60, toestel 448), bij wie ook verderé inlichtingen te verkrijgen zijn, hetzij telefonisch, hetzij schriftelijk per *briefkaart*. Overmaking voor het eventueel voor de maaltijden verschuldigde bedrag dient te geschieden op gironummer 1077496 t.n.v. de Katholieke Hogeschool onder vermelding van de woorden „Lustrumcongres 1967”.

Recente publikaties

H. P. Hogeweg-de Haart: Documentatie en uitwisseling van wetenschappelijke informatie in de sociale wetenschappen; resultaten van een enquête. Uitgave van de Sociaal-Wetenschappelijke Raad der Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Handelingen, nieuwe reeks no. 1. N.V. Noord-Hollandsche Uitgevers Maatschappij, Amsterdam 1967, 28 blz., f. 3.

Voor één van onze cliënten, een bekende bankinstelling, zoeken wij een

● hoofd bureau beleggingen

Deze interessante functie is ontstaan door de expansieve ontwikkeling van het betreffende bedrijf. Het ligt in de bedoeling de gezochte functionaris de leiding te geven van een team beleggingsadviseurs en -analisten.

Gezien de aard van de functie zullen hoge eisen worden gesteld aan kennis op het gebied van vermogensbeheer en van effectenvoorlichting, zowel op nationaal als internationaal niveau, aan institutionele beleggers en particulieren. Ervaring in het buitenland, met name in de U.S.A., zal - hoewel niet strikt noodzakelijk - op prijs worden gesteld.

Gedacht wordt aan een all round beleggingsdeskundige van omstreeks 35 jaar, die duidelijke commerciële kwaliteiten bezit en in staat is een afdeling te leiden. Met het oog op het frequente contact met relaties zijn contactuele eigenschappen belangrijk te achten.

Belangstellenden wordt verzocht contact te zoeken met

VAN DE BUNT & CO.

Organisatie-Adviseurs, Tesselschadestraat 5, Amsterdam
Reacties zullen vertrouwelijk worden behandeld.

GROEPERING VAN BEDRIJVEN

welke centraal geleid wordt vanuit een hoofdkantoor en ruim zeventuizend personeelsleden telt, wenst over te gaan tot aanstelling van een

SPECIALIST ARBEIDSVOORWAARDEN

Deze functie in deze vorm is noodzakelijk geworden in verband met plannen welke de groepering heeft ten aanzien van de primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden voor de gehele personeelsbezetting. De nieuwe functionaris wordt toegevoegd aan het hoofd van de centrale personeelsdienst en krijgt tot taak de vraagstukken zoals deze in de groepering liggen te bestuderen en adviezen uit te brengen die een beleid op langere termijn ondersteunen of mogelijk maken. De voorkeur gaat uit naar jongere academici, die zich reeds enige tijd op het gebied der arbeidsvoorwaarden bewegen en uitgesproken belangstelling hebben voor een taak van grote omvang op dit gebied. Aangenomen wordt dat sollicitanten in hun inkomen een bedrag van f 20.000.- per jaar reeds te boven gaan. In bevredigende huisvesting kan over het algemeen op korte termijn worden voorzien.

Met de hand geschreven sollicitatiebrieven met informatie over opleiding, praktijk en leeftijd en vergezeld van een recente pasfoto voor 9 oktober a.s. aan het bureau van dit blad onder nummer ESB 39-1, postbus 42, Schiedam.

Voor vacerende functies en beschikbare krachten

op hoog niveau zijn de
advertentiekolommen van
„Economisch-Statistische
Berichten” het aangewezen
medium:

- 1e) Omdat Uw annonce onder de aandacht komt van stafpersoneel in de grote bedrijven.
- 2e) Omdat Uw annonce wordt gelezen door diegenen, die de zakelijk belangrijke beslissingen nemen, of daarbij van grote invloed zijn.

VEG-GASINSTITUUT

vraagt :

ECONOMIST

gespecialiseerd en ervaren op het gebied van de bedrijfshuishoudkunde en bekend met kwantitatieve methoden.

Het werkteerrein omvat bedrijfsvergelijkend onderzoek, marktanalyse, kostprijsberekening, e.d.

Salaris zal nader worden vastgesteld en afhankelijk zijn van opleiding en ervaring.

Sollicitaties te richten aan de hoofddirecteur, Treubstraat 17, Rijswijk (Z.-H.).

Telkens en telkens blijkt ons weer hoezeer de nog steeds snel groeiende lezerskring van onze uitgave

deze wegwijzer, speciaal voor de particuliere belegger, wat inhoud, actualiteit en objectiviteit betreft, waardeert.

Dit heeft vele redenen: het bevat wekelijks:

1e Interessante (hoofd)artikelen, die steeds actuele onderwerpen deskundig behandelen.

2e Een uitvoerig en levendig, bijna dynamisch geschreven beursoverzicht, de stemming goed weergevend.

3e Door een ieder te hanteren fondsanalyses, volgens een eigen praktisch systeem, enig voor Nederland.

4e Een chronique scandaleuse, fair en onderhoudend geschreven en uiteraard zonder sensatie.

5e Een leerzame vragenrubriek, adviezen voor velen inhoudend.

6e Gegevens omtrent vele fondsen (ook van incuranté) telkens wanneer hieromtrent iets te melden valt.

Wij zenden u op uw verzoek gaarne gratis een 2-tal proefnummers ter kennismaking.

Adm. Bol-Bol, Postbus 42, Schiedam.

Het **SOCIOGRAFISCH BUREAU ZAA NSTREEK** te Zaandam, Sociografisch en Statistisch Bureau van de negen Zaangemeenten (120.000 inwoners)

vraagt een

SOCIAAL ONDERZOEKER

die tot taak zal hebben

- ★ de statistische en onderzoektechnische begeleiding van sociaal en economisch onderzoek;
- ★ het uitvoeren van zelfstandig onderzoek op dit terrein;
- ★ het opstellen van programma's voor elektronische verwerking van sociale en economische gegevens;
- ★ het assisteren van academische en middelbare onderzoekers.

Eisen: doctoraal examen in een van de volgende studierichtingen:

- ★ sociologie; sociale geografie; sociale psychologie; economie;
- ★ kennis van en/of ervaring met wiskundige statistiek.

Brieven te richten aan het College van Burgemeester en Wethouders van de gemeente Zaandam.

Door uitbreiding van het werk op de Economisch-Statistische afdeling zoeken wij een wetenschappelijk gevormd

ECONOMISCH MEDEWERKER

Zijn taak zal bestaan uit het informeren van directie en staf omtrent onderwerpen in de financiële sfeer ten behoeve van het beleid in de organisatie.

Hij dient hiervoor te beschikken over een analytisch en creatief vermogen, stilistische vaardigheid en praktisch inzicht.

Kandidaten dienen bereid te zijn tot het ondergaan van een medisch en psychologisch onderzoek.

Schriftelijke sollicitaties te richten aan de afdeling Personeelszaken, St. Jacobsstraat 30 te Utrecht.

**COOP. CENTRALE
RAIFFEISEN-BANK**

Abonneert U op
DE ECONOMIST

Maandblad, onder redactie van

Prof. P. Hennipman,
Prof. A. M. de Jong,
Prof. F. J. de Jong,
Prof. P. B. Kreukniet,
Prof. H. W. Lambers,
Prof. J. Tinbergen,
Prof. J. Zijlstra.

★

Erevoorzitter:

Prof. G. M. Verrijn Stuart.

★

Abonnementsprijs f. 30; voor
studenten f. 15.

★

Abonnementen worden aan-
genomen door de boekhandel
en door uitgevers

DE ERVEN F. BOHN
TE HAARLEM

De conserndirectie van de
N.V. Nederlandsche Kabelfabrieken,
gevestigd te Delft

wenst in contact te komen met gegadigden voor de
functie van

HOOFD ADMINISTRATIE

van haar Staalfabriek en Walserijen te Alblasserdam.

In het kader van een voorgenomen decentralisatie van
de concern-activiteiten, zal de te Alblasserdam be-
staande administratie onder zijn leiding moeten wor-
den uitgebreid.

Naast het geven van leiding aan de bestaande afdeling
zal o.m. tot zijn taken behoren:

- het opstellen en invoeren van een financieel-admini-
stratieve planning, waardoor het mogelijk is de
processen in het bedrijf nauwkeurig te volgen.
Hiertoe behoren tevens de investerings- en liquidi-
teitsplanning alsmede de kostenbudgetten;
- bedrijfseconomisch onderzoek en contrôlewerk-
zaamheden;
- interpretatie van de resultaten van onderzoek en
analyse en vergelijking met de planning;
- rapportering en advies inzake het te voeren beleid.

Wij zoeken voor deze belangrijke functie in de plaat-
selijke bedrijfsleiding contact met gegadigden tussen
35 en 45 jaar. Een ruime ervaring, alsmede kennis op
bovengenoemde gebieden, bij voorkeur op academisch
niveau, is vereist om in aanmerking te kunnen komen.

Ter informatie:

Het N.K.F.-concern heeft ca. 11.000 personeelsleden
in dienst, waarvan ca. 2300 in Alblasserdam.

Tot het produktenpakket van het concern behoren
kabels voor de overdracht van elektrische energie,
telecommunicatiekabels, staal en plasticprodukten.

Schriftelijke sollicitaties, die uiteraard strikt vertrou-
welijk worden behandeld, onder bijvoeging van een
recente pasfoto, te richten aan de Directie van de
N.V. Nederlandsche Kabelfabrieken te Delft.

GEMEENTE ROTTERDAM

Bij het Havenbedrijf vacceert de betrekking van

administrateur-econoom

De te benoemen functionaris zal worden belast met de leiding van de Centrale Administratie, waartoe behoren de secties: Financiële administratie, bedrijfs-economie, administratieve organisatie en interne controle.

Voor de vervulling van deze staffunctie gaan de gedachten uit naar een accountant of econoom met voldoende ervaring op bovengenoemde terreinen.

Het salaris tot maximaal f 2.303,- p.m. (exclusief de per 1 juli j.l. ingegane salarisverhoging ad 1½ %) is afhankelijk van leeftijd, opleiding en ervaring.

Vakantietoelage 6% van het jaarsalaris.

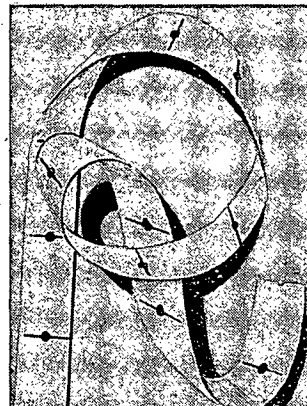
Welvaartsvast pensioen. A.O.W.-premie voor rekening van de Gemeente.

Vergoeding van reis-, pension- en verhuiskosten volgens gemeentelijke regeling.

De Gemeente is aangesloten bij het Instituut Ziektekostenvoorziening Ambtenaren (I.Z.A.).

Gegadigden dienen bereid te zijn zich aan een psychologisch onderzoek te onderwerpen.

Uitvoerige sollicitaties binnen 14 dagen te zenden aan de chef van het bureau Personeelvoorziening, stadhuis, Rotterdam, onder no. 386/0936

Eigenlijk alles
op het gebied van
genummerd
controle-drukwerk
aan rollen

ROELANTS

SCHIEDAM

afd. waarde-drukwerk

MODERNE LEVENSV VERZEKERING

automatische
groei van het
verzekerde bedrag
door unieke
winstdeling...

tussentijdse
verhoging van uw
verzekering door
optiesysteem
onafhankelijk van
gezondheids-
toestand...

zonder genees-
kundig onderzoek
terstond en
blijvend verzekerd
door inzending
van certificaat

HOLLANDSCHE SOCIETEIT
VAN LEVENSVZERKERINGEN N.V.

AR 1807

HOOFDKANTOOR HERENGRACHT 475, AMSTERDAM-C
HEAD OFFICE CANADA TORONTO, 1130 BAY STREET

ETIL (N.V. ter bevordering van de industriële belangen der provincie Limburg)

N.V. INDUSTRIEBANK in Limburg

vragen een bedrijfseconoom die t.b.v. beide N.V.'s betrokken zal worden bij de werkzaamheden ter bevordering van de omvang en de kwaliteit van de werkgelegenheid in de provincie Limburg, zoals:

- verzamelen van gegevens voor en over het bedrijfsleven,
- verstrekken van inlichtingen en adviezen,
- analyse en bemiddeling bij de financiering van ondernemingen.

Ervaring op accountantskantoor, organisatie-adviesbureau of in bankwezen en talenkennis strekt tot aanbeveling.

Salaris nader overeen te komen; voor woning kan worden gezorgd.

Schriftelijke en eigenhandig geschreven sollicitatie met uitvoerige inlichtingen en pasfoto te richten aan de directeur, St. Servaasklooster 39, Maastricht.